

KÜLTÜR DÜNYASI

İnsan, mensup olduğu milletin varlığını ve saadetini düşündüğü kadar bütün cihan milletlerinin huzur ve refahını da düşünmeli...

ATATÜRK

* * *	Memleketimizde Unesco Çalışmaları
Suut Kemal YETKİN.....	İlgisizlik Kimlerde?
Fazıl Hüsnü DAĞLARCA.....	Uykusuzluklar (Şiir)
Selâhaddin BATU.....	Seher Çağları
Lûtfi AY.....	Bir Mevsimin Bilânçosu
Suut Kemal YETKİN.....	Leonardo da Vinci
Behçet NECATİGİL.....	Büyük (Şiir)
Malik AKSEL.....	Resim - Suret
Anatole FRANCE.....	Bir Mektup
Fuat PEKİN.....	Yaşamak

TENKİDCİLER KONGRESİ

15 EYLÜL 1954

Sayı: 9

KÜLTÜR DÜNYASI

UNESCO TÜRKİYE MİLLÎ KOMİSYONU TARAFINDAN
HER AYIN ONBEŞİNDE ÇIKARILIR DERGİ

15 Eylül 1954

Sayı : 9

MEMLEKETİMİZDE UNESCO ÇALIŞMALARI

Geçen sayımızın baş yazısında UNESCO Türkiye Millî Komisyonu'nun çalışmaları üzerinde bilgi vereceğimizi kaydetmiştik. Millî Komisyonun geçen bir yıl içindeki faaliyetlerini belirten yönetim kurulu raporundan aldığımız bellibaşlı kısımları okuyucularımıza sunarak memleketimizde bu alanda başarılan işlerin bir bilançosunu vermiş oluyoruz.

UNESCO Türkiye Millî Komisyonu Yönetim Kurulu, her ay toplanarak UNESCO programıyla ilgili işler üzerinde çalışmış; memleketimizde eğitim, bilim ve kültür sahalarında mevcut resmî ve hususî kurumlarla işbirliği ederek programın çeşitli maddelerini gerçekleştirme yoluna girmiş; UNESCO ile ilgili işlerde resmî makamlar nezdinde istişare organı vazifesi görmüştür.

Bu münasebetle kaydetmek isteriz ki, Millî Komisyonumuz, başta Maarif Vekâleti olmak üzere, bütün resmî makamlardan iyi bir anlayış ve yardım görmüştür.

Yönetim kurulu, çalışmalarını Genel Kurulca belirtilen esaslar dahilinde düzenlemiştir. Son Genel Kurul toplantısında (Mayıs 1953) geçici komisyonlarca tesbit ve teklif edilen seçitli meseleler, elde mevcut imkânlar ölçüsünde tahakkuk ettirilmeye çalışılmıştır. Bu meselelerin hallinde, Yönetim Kurulunca teşkil edilen ve geçen yıl içinde çok verimli faaliyetlerde bulunan ihtisas komitelerinden geniş ölçüde faydalanılmıştır. Eğitim, Müspet ve Tabii İlimler, İçtimaî İlimler, Güzel Sanatlar, Müsiki, Yayım, Gençlik, Kütüphanecilik, Teknik Yardım, Bütçe Komitelerinin değerli çalışmalarını burada şükranla anmak isteriz.

Komisyon Sekreterliği :

1949 yılından geçen Temmuz ayına kadar Maarif Vekâleti binasında Yüksek Öğretim Genel Müdürlüğüne bağlı Kültürel Dış Münasebetler

Bürosunda çalışan Yönetim Kurulumuzun müstakil bir Sekreterlik teşkilâtına olan ihtiyacı bundan önceki Genel Kurul toplantılarında belirtilmişti. Genel Kurulun bu konuda son defa verdiği karara uyularak, bir yıldanberi Ankara'da, Atatürk Bulvarında, 273 numaralı binada müstakil bir daire kiralanmış bulunuyor. Komisyon yönetmenliğimizin 21. maddesi hükümlerine göre de, bir Genel Sekreter seçilmiştir. Böylelikle sekreterlik teşkilâtı kısa zamanda Komisyon işlerini görebilecek duruma gelmiş bulunuyor. Bu teşkilâtın genişletilmesi yolları da aranmaktadır. Şimdilik asgari bir kadro kurulmuş ve Genel Sekreterin devamlı çalışmalarıyla Yönetim Kurulunun verdiği kararları takip ve tatbik imkânları tahakkuk etmiş bulunuyor.

Komisyonun böylece müstakil bir Sekreterliğe kavuşması UNESCO merkezince de büyük memnunlukla karşılanmıştır. Yeni Genel Sekreter, 1953 yılı sonlarında, UNESCO Genel Direktörü Luther H. Evans tarafından bir ay müddetle Paris'e davet edilmiş ve UNESCO Merkez teşkilâtının işlemlerini yakından görmek, çeşitli çalışma kollarındaki vazifelilerle tanışmak ve Millî Komisyonumuzun ihtiyaçları üzerinde görüşmek imkânını elde etmiştir. Genel Sekreter, Paris'teki incelemeleri sonunda, Millî Komisyona ve UNESCO Genel Direktörüne etraflı bir rapor sunmuştur. UNESCO ile olan temas ve münasebetlerimizin daha verimli olabilmesi bakımından alınması gerekli tedbirleri ihtiva eden rapor üzerinde ehemmiyetle durulmuştur.

Komisyon yönetmeliği :

İcra Vekilleri Heyetinin 25 Ağustos 1949 tarihli ve 3/9862 sayılı kararıyla kabul edilen Komisyon yönetmeliğinde 1951 ve 1952 yıllarındaki Genel Kurul toplantılarında yapılmasına karar verilen tadiller, İcra Vekilleri Heyetinin 25 Haziran 1953 tarihli ve 4/995 sayılı kararıyla kabul edilmiştir. (Bu tadiller, 12 Ağustos 1953 tarihli ve 8482 sayılı *Resmî Gazete* ile neşredilmiştir). Böylelikle UNESCO Türkiye Millî Komisyonu Yönetmeliği UNESCO çalışmasına daha elverişli hükümleri ihtiva etmektedir. Genel Kurulda resmî yarı resmî ve hususî eğitim, bilim ve kültür kurumlarımızı temsil eden üyelerle bu konularda tanınmış şahsiyetlerin sayısı 94'e yükselmiştir.

Komisyon Bütçesi :

Komisyonun 1952 ve 1953 yıllarında 30.000 lira olan bütçesi 1954 yılında 50.000 liraya çıkarılmıştır. Müstakil bir Sekreterlik teşkilâtının geliştirilmesi ve program maddelerinin tatbiki için bu miktarın hiç olmazsa iki misline çıkarılması hususunda gerekli bütçe teklifleri Maarif Vekâletine sunulmuş bulunuyor. Komisyonun 1954 yılı başında çıkarmaya başladığı aylık derginin umumî masrafları da komisyon bütçesinde oldukça mühim bir yekün tutuyor. Bir fikir ve edebiyat dergisi çerçevesi içinde memlekette UNESCO fikrini yaymak, sağlamlaştırmak maksadıyla girilen bu teşebbüsün okur yazarlarımız arasında alâkayla karşılanmış olması bu konuda maddî fedakârlıklara katlanılmasını gerektirmektedir. Yönetim Kurulu bu teşebbüsüne devam etmek kararındadır.

Resmî makamlarla ve UNESCO merkeziyle temas ve münasebeller :

UNESCO programıyla ilgili işlerin birçoğunun görülmesi resmî makamların yakın alâkasiyle mümkün olmaktadır. Hükümetlerarası bir kurum olan UNESCO'nun çeşitli faaliyetleri ancak bu makamların daimi alâka ve yardımlarıyla başarı yoluna girebilir. UNESCO Türkiye Millî Komisyonu bu alâka ve yardımı görmektedir. Hariciye ve Maarif Vekâletleri UNESCO ile ilgili bütün işlerde, bir istişare organı olarak, komisyonun fikir ve mütealecalarına değer veriyor. Eğitimle ilgili malzemenin gümrük muafiyeti hususunda ilgili Vekâlet nezdinde yapılan temaslar ümit vericidir. UNESCO Kitap Kuponları konusunda Maliye Vekâleti şükranla karşılanacak bir anlayış göstermiştir. Aynı şekilde Seyahat Kuponları işi de ele alınmış bulunuyor. UNESCO'nun Teknik Yardım çerçevesi içinde kurulan Deprem ve Yeraltı Suları Enstitülerinin çalışmalarına bilhassa Nafia Vekâletinin maddî, manevî, büyük yardımları olmuş ve olmaktadır. Üniversite makamları

da komisyonun çalışmalarını kolaylaştıracak alâka ve yardımlarını esirgememişlerdir.

UNESCO Merkeziyle olan temas ve münasebetlere gelince: bunların son yıllarda, komisyonun çalışmaları neticesinde, verimli bir istikamette geliştiğini kaydetmeliyiz. Yeni UNESCO Genel Direktörü Luther H. Evans ile çalışma arkadaşları Türkiye Millî Komisyonunun faaliyetleriyle yakından ilgilenmektedirler. Taleplerimize vaktinde cevap veriliyor. Orta Şark memleketlerinde mevcut Millî Komisyonların birbirleriyle sıkı işbirliği etmesi konusunda UNESCO merkezinin daha tesirli hareket edeceğinden emin bulunuyoruz. Bu bölgede 1953 yılında yapılması UNESCO Genel Konferansınca kararlaştırılan Millî Komisyonlar toplantısının çeşitli sebeplerle geri kalmış olması teessüre şayandır. Önümüzdeki Kasım ayında Montevideo'da toplanacak olan Sekizinci UNESCO Genel Konferansından sonra mevzii toplantılara daha ziyade ehemmiyet verileceğini umuyoruz.

Paris'te, UNESCO Merkez teşkilâtında memleketimizden de elemanlar çalıştırılması meselesi üzerinde ısrarla durmaktayız. Bu münasebetle şu ciheti de belirtmek isteriz ki: milletlerarası kültür teşekküllerinde vazife alacak ihtisas adamlarımıza mensup oldukları daire ve müesseselerce gerekli mezuniyetin verilmesi de şarttır. Muhtelif Vekâlet ve dairelerde çalışan veya yüksek öğretim kurumlarımıza mensup değerli elemanlarımızın geçici olarak belli bir müddet için UNESCO'nun çalışma kollarında vazife alabilmelerini temin edemediğimiz takdirde bu teşkilâtın kadrosunda memleketimizden istifade etmek imkânları daima mahdud kalacaktır. Yönetim Kurulu bu mühim mesele üzerinde ısrarla durmaktadır.

UNESCO Merkeziyle olan temas ve münasebetlerin devamlılığını temin maksadıyla diğer üye devletler gibi, bizim de bu teşkilât nezdinde bir Daimî Delegation ihdas etmemizin lüzum ve zarureti üzerinde duran Yönetim, Kurulu, Maarif Vekâleti nezdinde gereken teşebbüsü yapmıştır. Vekâlet makamının müspet bir şekilde karşıladığı bu teşebbüsün neticesinde UNESCO Merkezinde bir Daimî Delege bulundurabilmek için gerekli kadro ve tahsisat temin edilmiştir.

Geçen bir yıl içinde UNESCO'ya mensup veya UNESCO'dan burs almak suretiyle eğitim, bilim ve kültür sahalalarında incelemeler yapmak maksadıyla memleketimize birçok şahsiyetler gelmiştir. Millî Komisyon Genel Sekreterliği, elinde mevcut bütün imkânları kullanarak bunların ilgili makam ve şahsiyetlerle temasını temine çalışmıştır. Yönetim Kurulu, yeni UNESCO Genel Direktörünün memleketimize gelecek çalışmalarını yakından göreceği umidini beslemektedir.

Olağanüstü ikinci UNESCO genel konferansı :

Yedinci UNESCO Genel Konferansında (1952) istifa eden Genel Direktör Torres Bodet'nin yerine gösterilecek namzedi seçmek maksadiyle 1953 yılı Temmuz ayı başında Paris'te toplanan olağanüstü İkinci UNESCO Genel Konferansı, İcra Konseyi tarafından aday gösterilen Congress Kütüphanesi Müdürü ve UNESCO İcra Konseyi üyesi Luther H. Evans'ı Genel Direktör seçmiştir. İdarî ilimler sahasında tanınmış bir şahsiyet olan Dr. Evans, New-York ve Princeton Üniversitelerinde on yıl kadar İdare Hukuku ve Maliye Profesörlüklerinde bulunmuş, İkinci Dünya Savaşı başında Congress Kütüphanesi Müdür Yardımcılığına, 1954 yılında da bu kütüphanenin müdürlüğüne tayin edilmiştir. Aynı yıl, UNESCO-yu kurmak maksadiyle Londra'da toplanan Konferansta Birleşik Amerika Devletleri Murahhas Heyetine müşavirlik ederek UNESCO Sözleşmesinin metnini hazırlayan komisyonda çalışmıştır. Memleketinde UNESCO Millî Komisyonunda ve bu Komisyonun Yönetim Kurulunda değerli hizmetler görmüş, 1952 yılı başında Amerika Millî Komisyonuna Başkan seçilmiştir. Kendisi ,ayrıca, Dördüncü UNESCO Genel Konferansından beri (1949) UNESCO İcra Konseyi üyesi bulunmaktaydı. Geniş kültürlü, tecrübeli, çalışkan bir şahsiyet olan yeni Genel Direktör, UNESCO programını dağıtmaktan kurtarmak, çalışmalarını muayyen ve ehemmiyetli meseleler üzerinde toplamak, UNESCO Merkez Teşkilâtını kuvvetlendirmek hususunda büyük gayret sarfetmektedir.

Sevizinci UNESCO genel konferansı :

İki yılda bir toplanmasına karar verilen UNESCO Genel Konferansı, 1954 Kasım ayı başlarında Uruguay'da, Montevideo şehrinde sevizinci toplantısını yapacaktır. Çalışmaları 12 Kasımdan 11 Aralık 1954 tarihine kadar devam edecek olan konferansa katılacak murahhas heyetimizin vaktinde seçilebilmesi için Yönetim Kurulu Haziran ayı içinde Maarif Vekâletine teklifini yapmıştır. Konferansta görüşülecek meseleler üzerinde önceden çalışılabilmesi için, heyetimiz üyeleri Vekâlet Makamınca tespit edilmiştir. UNESCO'nun 1955 ve 1956 yılları bütçe ve program tasarısı bütün üye devletlere dağıtılmış bulunuyor. Ayrıca, Genel Direktörle İcra Konseyinin müştereken hazırladıkları UNESCO'nun 1953 yılına ait faaliyet raporu da bastırılarak üye devletlere gönderilmiştir.

UNESCO PROGRAMIYLA İLGİLİ ÇALIŞMALAR

A) Eğitim :

Eğitim Komitesi geçen bir yıl içinde sık sık toplanmış ve teşkil ettiği iki talî komite ile işbirliği

yaparak UNESCO programının eğitimle ilgili meselelerini halletmeye, kendisine Yönetim Kurulunca verilen vazifeleri yerine getirmeye, bunun dışında da tespit ettiği çalışma programını derece derece gerçekleştirmeye gayret etmiştir. Çeşitli eğitim meseleleri üzerinde UNESCO Merkezince tertiplenen anketlere, sorulan suallere vaktinde cevaplar hazırlanmış; Maarif Vekâleti nezdinde takibi gereken UNESCO ile ilgili işler neticelendirilmeye çalışılmıştır. Komite, bu arada, memleketimizdeki eğitim ve öğretim faaliyetlerini yakından tanımak, bunlar üzerinde incelemeler yapmak üzere bilhassa Almanya'dan vâki müracaatları cevaplandırmış, Maarif Vekâletiyle temasa geçerek müracaat sahiplerinin incelemelerini kolaylaştıracak yardımları sağlamıştır.

Eğitim Komitesi, UNESCO tarafından memleketimize tahsis edilen çeşitli burslar için namzetler teklif etmiş, bunların bahis konusu burslardan faydalanmaları imkânlarını temin etmiştir. Bu burslardan birincisi Hindistan'da Temel Eğitim konusu üzerinde yapılacak staj ve kurslara ait olup, süresi dokuz aydır UNESCO Merkezi namzedin seyahat, ikamet ve teçhizat masraflarını ödeyecektir. İkinci burs ilk öğretim mecburiyetiyle ilgilidir. Süresi 6-9 aydır. Namzet Paris'te dört haftalık bir staj gördükten sonra Avrupa'nın muhtelif memleketlerinde incelemeler yapacaktır.

UNESCO'nun himayesi altında bulunan "Action Internationale des Jeunes", 13 Temmuz-15 Ağustos 1954 tarihleri arasında Paris civarında bir toplantı tertiplemiştir. Eğitim Komitesi, 14/16 yaşlarında iki kız, iki erkek öğrencimizi seçerek ilgili makamlara teklif etmiştir. Kızılay Kurumumuzun maddî yardımlarıyla ve yanlarına terfik ettiği bir öğretmenle çocuklarımız Fransa'ya hareket etmişlerdir.

Ana kucağından gençlik çağına kadar çocuğun aile, muhit ve okuldaki yetişme ve gelişme meselesini ele alan talî komite, konunun kompleks karakterine uygun olarak çeşitli ihtisas adamlarımızdan kurulmuştur. Komite, birçok toplantılar yaparak, çalışma programını tespit etmiş, çocuğun yetişmesini ve gelişmesini engelleyen sebepler üzerinde durarak bu konu üzerinde önümüzdeki Eylül ayı içinde bir kongre toplama-yaya karar vermiştir. Kongrenin karar ve tavsiyeleri ilgili makamlara teklifler halinde sunulacaktır.

Yönetim Kurulu, eğitim ve öğretim konuları üzerinde tertiplenen milletlerarası kongrelerle yakından ilgilenmiştir. 1953 yılı Temmuz ayında Cenevre'de toplanan XVI. Milletlerarası Eğitim Konferansına sunulacak raporun esasları Eğitim Komitesince hazırlanmış ve konferansa Maarif Vekâletimiz adına katılan delegelerimize gerekli

dokümanları temin etmiştir. Konferans kararlarını dilimize çevirerek baskıya hazır bir hale getirmiştir. Komitenin Yönetim Kurulu adına yürütücüsü olan Prof. Bedi Ziya Egemen, Hamburg'ta UNESCO Pedagoji Enstitüsünün 1954 yılı başında ilkökul öğretmenlerinin yetiştirilmesi üzerinde tertipledeği milletlerarası kongreye müteahhüs olarak şahsen davet edilmiş bütün masrafları adı geçen Enstitü tarafından karşılanmıştır. Prof. Egemen, memleketimizin bu sahadaki çalışmalarını bir rapor halinde kongreye sunmuştur. Kongrenin vardığı neticeler Eğitim Komitesinde incelenerek teklifler halinde Maarif Vekâletine sunulmak üzere dir.

Eğitim Komitesi, bazı memleketlerde çeşitli konular üzerinde Enstitüler açan UNESCO'nun bu imkânından faydalanmayı düşünmüş ve Ankara Üniversitesine bağlı bir Terbiye Enstitüsü açmak hususunda hazırlıklara başlanmış bulunuyor. Tahakkuku takdirinde masraflarının mühim bir kısmı Paris merkezince karşılanacak olan bu Enstitünün tüzüğü üzerinde çalışılmış, Üniversite ile işbirliği edilmiştir.

UNESCO tarafından desteklenen milletlerarası eğitim ve öğretim kurumlarıyla emelede chemmiyet verildiğini ve bunlarla neşriyat mübadelesi yapıldığını da kaydetmek isteriz.

Eğitim ihtisas komitesinin devamlı çalışmaları ile elde edilen bu neticelerin Komisyonun mahdud imkânları içinde UNESCO programının eğitimle ilgili ve gerçekleştirilmesi gereken bütün maddelerine şâmil olmadığı da meydandadır. Millî Komisyon bütçesinin eğitim konusunda daha geniş imkânlar sağlayacak bir seviyeye ulaştırılması zarureti karşısında bulunuyoruz.

Millî Komisyon, memleketimizin gençlik teşekkülleriyle ve bu arada bilhassa Türkiye Millî Talebe Federasyonu ile işbirliği etmektedir. Gençlik Komitesi, Komisyon merkezimizde sık sık toplanarak öğrencilerimizi UNESCO çalışmalarıyla yakından ilgilendirme imkân ve yollarını araştırmaktadır. Bu Komitede bilhassa Üniversite öğrencilerinin temsilcileri, Maarif Vekâletinin gençlik ve beden eğitimi müteahhüsleri yer almış bulunuyor. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencileri de çalışmalarımızla ilgilenecek bir UNESCO kolu kurmuşlardır. Geçen yıl sonunda memleketimize gelerek Gençlik Komitemizin toplantılarında bulunmuş olan UNESCO'nun Gençlik Şubesi şefi M. François, Komitenin bu konudaki faaliyetlerini yakından görmüş, ilgili teşekküllerle temas etmiştir. Yönetim kurulu, gençleri UNESCO ile daha yakından ilgilendirmek maksadiyle önümüzdeki yıl içinde bir UNESCO Dostları Kulübü kurmak kararını vermiş ve hazırlıklara başlamıştır.

B) Müspet ve Tabii İlimler :

Müspet ve Tabii İlimler Komitesi, toplantılarını Teknik Üniversitede UNESCO'nun İstanbul Bürosunda yapmaktadır.

İlk toplantısında Komite, UNESCO'nun müspet ve tabii ilimler programını incelemiş, bunlardan memleketimizde gerçekleştirilmesi faydalı ve mümkün olan on iki mesele üzerinde Millî Komisyon Yönetim Kuruluna tekliflerde bulunmuştur. Tekliflerin hepsi de Yönetim Kurulunca kabul edilmiştir. Komitenin muntazam ve devamlı çalışmaları neticesinde, tespit edilen meselelerden bir kısmı tahakkuk ettirilmiştir. Bunlar şöylece hülâsa edilebilir :

1. UNESCO Merkezi tarafından tertiplenen "Yeni Malzemeler" sergisinin memleketimize getirilmesi hususunda teşebbüse geçilmiştir. Sergi, bu teşebbüs neticesinde memleketimize gönderilmiş ve İstanbul Teknik Üniversitesinde 30 Nisandan 31 Mayıs 1954 tarihine kadar açık kalmıştır. Serginin tertibi, Komite üyelerinden ve Teknik Üniversite Profesörlerinden müteşekkil bir heyet tarafından deruhte edilmiştir. Sergide her gün, beşirli saatlerde, televizyon seansları yapılmıştır. Sergi gerek Üniversite öğrencileri, gerekse halkımız arasında büyük alâka toplamıştır.

2. UNESCO, her üye memlekette bir "İlmî Dokümantasyon Komitesi"nin teşkilini tavsiye etmektedir. Komite böylesi bir nüvenin memleketimizde kurulması ve kendisinin bu işle tavsifini teklif etmiştir. Teklif, Yönetim Kurulunca ve UNESCO Merkezince uygun görülerek Müspet ve Tabii İlimler İhtisas Komitesi aynı zamanda Türkiye İlmî Dokümantasyon Merkezi olarak çalışmaya başlamıştır. Faaliyeti UNESCO Merkez Teşkilâtı tarafından takdirle karşılanan Türkiye Komitesi, halen işlemekte olan yedi komiteden biridir. (Bu keyfiyet, UNESCO Merkezince neşredilen ve Millî Dokümantasyon komitelerinin haberleşme organı olan *Monthly Circular*'da sık sık ilân edilmiştir). Millî Dokümantasyon komiteleri UNESCO tarafından teşkil edilen Milletlerarası İlmî Dokümantasyon İstişare Komitesine bağlı bulunuyor. Türkiye Komitesinin Yönetim Kurulu adına yürütücüsü olan Ord. Prof. Dr. Ratıp Berker, UNESCO Merkezi tarafından bu İstişare Komitesine ve ayrıca UNESCO'nun Milletlerarası Bibliyografya İstişare Komitesine üye seçilmiştir.

Türkiye İlmî Dokümantasyon Komitesi, memleketimizde neşredilen ilim dergilerine müellif hülâsalarının dercedilmesi hususunu tavsiye ve karar vermiş ve UNESCO Merkezince bu konu üzerinde hazırlanan izahnameyi 47 ilim dergisinin editörlerine göndermiştir.

3. Bugün 32 memlekette faaliyette bulunan İlmî Araştırma Konseyleri, araştırmalara hız vermek, bunları millî ihtiyaç ve problemlere tevcih etmek bakımından büyük faydalar sağlamaktadırlar. Bu Konseylerin bütün memleketlerde kurulması UNESCO Merkezince tavsiye edilmektedir. Komite, memleketimizde böyle bir konseyin kurulmasını teklif etmiş; teklif Yönetim Kurulunca uygun görülmüştür. Bu konuda hükûmete arz edilecek raporun hazırlanmasına da başlanmıştır.

Müspet ve Tabii İlimler Komitesince teklif edilen ve yukarıda kısaca belirtilen hususlar dışında kalan meseleler üzerinde de çalışılmaktadır. Bunlar henüz gerçekleştirilme safhasından uzaktadırlar. Bununla beraber, üzerinde çalışılmakta olan program maddelerinden birini zikretmek isteriz. Yönetim Kurulu, ilerde kurmayı tasarladığı İlmî Yazarlar Cemiyetine hazırlık olmak üzere, bir Komite teşkil etmiştir. İstanbul kütüphanelerinde mevcut ve ilim tarihini ilgilendiren yazmaları tetkik için çeşitli ilim dallarına mensup mütehasşislarımızdan müteşekkil bir komite kurulmuştur. Ayrıca, halkımız arasında ilim sevgisini yaymak maksadıyla bir "vulgarisation" serisinin neşri için kitapçılarla tamasa geçilmiştir.

Müspet ve Tabii İlimler konusundaki belli-başlı çalışmaları belirtirken, UNESCO'nun İstanbul'da Teknik Üniversite'de faaliyette bulunan İlmî İşbirliği Bürosunun bu sahada memleketimizdeki hizmetleri de anılmaya değer. 1949 yılı başında kurulan ve Ord. Prof. Ratip Berker'in selâhiyetle idare ettiği büro, UNESCO Millî Komisyonu ile bu konularda daimî ve sıkı işbirliği etmektedir. İstanbul'da yalnız müspet ve tabii ilimler sahasında değil, UNESCO ile ilgili türlü konularda okur yazarlarımızın başvurdukları bir merkez haline gelmiştir. Malî kaynaklarının çok mahdut olmasına rağmen takdire değer başarılar kazanan İstanbul Bürosunun her bakımdan desteklenmesi, daha geniş maddî imkânlarla kavuşması hususunda Yönetim Kurulu UNESCO Merkezi nezdinde gerekli teşebbüslere geçmiştir. İftiharla belirtmek isteriz ki, İstanbul Bürosunun benzerleri arasından, mümtaz bir mevkiî var.

C) İçtimaî İlimler:

Toplantılarını İstanbul'da yapan İçtimaî İlimler Komitesi, ilk iş olarak, memleketimizde bu sahada çalışan ihtisas adamlarımızın, resmî ve hususî kurumlarımızın listelerini tespit ederek UNESCO'ya göndermiştir. UNESCO tarafından bu sahada tertiplenen bütün anketlerin cevapları Komitede hazırlanıyor. Komite, ayrıca, içtimaî ilimlerle ilgili etütler hakkında her defasında etraflı incelemeler yaparak bunları Yönetim Kuruluna bildiriyor. UNESCO'nun ırkçılık nazariyeleri üzerinde hazırladığı broşürlerden tercüme

edilen parçalar basınıımızda ve radyolarımızda yayımlanmıştır. UNESCO'nun ırk konusunda tehlikeli anlayışlara karşı açtığı mücadele, Millî Komisyonca ilgiyle takip edilmektedir.

Komisyonun içtimaî ilimler sahasındaki çalışmaları bilhassa memleketimizde bu ilimlerle uğraşan resmî ve hususî kurumlarımızı bir "Millî Konsey" halinde birleştirmeye doğru inkişaf etmektedir. Teşkil olunan tâli komite, önümüzdeki yıl içinde bunu gerçekleştirmek için hazırlıklara başlamıştır. UNESCO Türkiye Millî Komisyonu içtimaî ilimler sahasında bilhassa Türk Sosyoloji Derneğinin işbirliğinden faydalanmaktadır.

23-30 Ağustos 1954 tarihleri arasında UNESCO tarafından orta şark bölgesinde, içtimaî ilimlerin öğretimi üzerinde, Şam'da tertiplenen konferansa bu sahada tanınmış mütehasşislerimiz de katılmışlardır.

D) Kültür faaliyetleri:

UNESCO'nun çıkardığı *Museum, Kütüphaneler Bülteni, Telif Hakları Bülteni, Index Translationum* gibi yayımlar ilgili kurumlarımıza dağıtılmaktadır. Ancak, bu yayımlar komisyonumuza pek mahdut miktarlarda gönderildiğinden bunları bütün kurumlarımıza dağıtmak imkânından mahrum bulunuyoruz. Yönetim Kurulu, bu çok değerli yayımları ilgili kurum ve şahsiyetlere bilhassa tavsiye eder.

UNESCO merkezince kurulan veya yardım gören kültür teşekkülleriyle de ilgileniyoruz. Önümüzdeki Eylül ayı içinde İstanbul'da toplanacak olan Beşinci Milletlerarası Sanat Münekkitleri Kongresi hazırlık Komitesiyle temastayız. Kongrenin her bakımdan başarılı geçmesi için Millî Komisyonumuz alâka ve yardımlarını esirgemektedir.

Güzel sanatlar sahasında, bilhassa eser ve âbidelerimizi tanıtmak maksadıyla renkli röprodüksiyon albümleri çıkarılması yolunda çalışılıyor. Bu konuda teşkil edilen bir komite, gerekli hazırlıklara başlamış bulunuyor.

Silâhlı çatışmalar vukuunda tarihî eser ve âbidelerin korunması için UNESCO merkezince hazırlanan Sözleşme tasarısı evvelce Yönetim Kurulunun teklifiyle kurulan muhtelit bir komisyonda incelenmiş ve esas itibariyle bu konuda mutabık bulunduğumuz bildirilmişti. Bu defa, 21 Nisan- 12 Mayıs 1954 tarihleri arasında, UNESCO'nun davetiyle La Haye'de toplanan Hükümetlerarası Konferansta memleketimiz anlaşma metnini imza etmiştir.

Millî Komisyonumuz Genel Kurulunun kararına uyularak Milletlerarası Tiyatro Enstitüsü (ITI), ne geçen yıldan itibaren aidat vermek suretiyle üye olarak girmiş bulunuyoruz. Bu Ens-

titünün sözleşmesine göre, memleketimizde bir Millî Merkez kurulması gerekiyordu. Yönetim kurulu, yaptığı hazırlıklar neticesinde, Maarif Vekâleti nezdinde teşebbüse geçerek Merkezin kurulmasını temin etmiştir. Şimdilik onüç üyeden teşekkül eden Merkez, ilk toplantısını 1954 yılı başında, Ankara'da, Millî Komisyon lokasında yapmıştır. İlk toplantıda, Millî Merkezin çalışmalarına istikamet verecek olan yönetmelik metni hazırlanmış, Maarif Vekâletinin tasvibine sunulmaya karar verilmiştir. İkinci toplantı Nisan ayı içinde yine Ankara'da yapılmıştır. Millî Merkez yönetmeliğinin tasdikine kadar geçecek devrede vazife görmesi kararlaştırılmış olan üç kişilik İcra Komitesi raporu okunmuş, gençliğin tiyatro terbiyesi konusunda memleketimiz bakımından alınabilecek tertipler üzerinde durulmuştur. Mayıs başında Palermo'da Milletlerarası Tiyatro Enstitüsü tarafından hazırlanan konferansa iki delegeyle iştirak edilmesi kararlaştırılmış, Maarif Vekâletimizin yardımlarıyla bu ehemmiyetli toplantıda Türkiye Millî Merkezi adına temsil edilmek imkânı hasıl olmuştur. Sahne sanatlarımızın gelişmesi bakımından değerli hizmetler görecek olan bu teşekkülün çalışabilmesi için gerekli malî kaynakları temin yolları araştırılmaktadır. İTİ Türkiye Millî Merkezi'nin sekreterlik işleri şimdilik UNESCO Türkiye Millî Komisyonu Genel Sekreterliğince görülmüştür.

Geçen bir yıl içinde, UNESCO'ca hazırlanan renkli röprodüksiyon sergileri Ankara ve İstanbul'da teşhir edilmiştir. Bu sergilerin gerektirdiği bütün masraflar Millî Komisyonca ödenmiştir. Japon estamplarına tahsis edilen yeni bir sergi Temmuz ayı içinde İstanbul'da açılmıştır.

Millî Komisyon, geçen yıl içinde, İstanbul fethinin beşyüzüncü yıldönümün törenlerine katılmıştır. Bu münasebetle 6 Haziran 1953 günü, İstanbul Üniversitesinde bir toplantı tertiplenmiştir. Bu toplantıda Komisyon Başkanı Ord. Prof. Tevfik Sağlam, Prof. Hilmi Ziya Ülken, Prof. Albert Gabriel birer konuşma yapmışlar, Peyami Safa, Hamid'in "Türbei Fatihî ziyaret" şiirini okumuştur. Yabancı basın ve kültür ateşelerinin de davet edildikleri törende konuşmalar türkçe ve yabancı dilde yapılmıştır. Bunlar Komisyon tarafından pek yakında bir broşür halinde bastırılacaktır.

Millî Komisyon, aynı yıl içinde, Atatürk'ün

Anıt-Kabir'e nakli münasebetiyle, 11 Kasım 1953 günü Ankara'da Millî Kütüphanede bir tören hazırlanmıştır. Törende Yönetim Kurulu adına Prof. Yavuz Abadan ve Ahmet Kutsi Tecer birer konuşma yaparak Büyük Kurtarıcı'nın fikir ve insanîyetçi cepheleri üzerinde durmuşlardır.

Komisyonun yayım sahasındaki faaliyetleri, bütçe darlığı sebebiyle, mahdut kalmaktadır. Komisyon 1953 yılında *Şark ve Garb* adlı bir broşür çıkarmıştır. Prof. Hilmi Ziya Ülken'in 1951 yılı Aralık ayında Yeni Delhi'de toplanan konferans müzakereleri hakkında hazırladığı bu küçük eser, kültür münasebetleri ve insan telâkkisi problemlerini ele alıyor. 1954 yılı başından beri nesredilen *Kültür Dünyası* dergisi bu sahadaki çalışmaların esasını teşkil ediyor.

E) Teknik yardım :

UNESCO'nun Teknik Yardım programı çerçevesi içinde kurulmuş olan Yeraltı Suları ve Deprem Enstitüleri çalışmalarına devam etmişlerdir. Yeraltı Suları Enstitüsü misyon şefi olan M. Fournier'den sonra yeni bir mütehassis, M. Stretta, vazifeye başlamıştır. Deprem Enstitüsü, Çin'e ve Kastamonu'da olmak üzere, iki istasyonun inşaatını bitirmiştir. Aletlerin yerleştirilip çalıştırılabilmesi için gerekli bazı ilâvelerden sonra bu istasyonlar faaliyete geçeceklerdir. Elâzığ'da birinci sınıf bir istasyon kurulmasına da karar verilmiştir. Bu hususta gerekli plânlar hazırlanmıştır. İstasyon 1954 yılında ikmal edilmiş olacaktır. Bu üç istasyona ait sismograflar bütün aksamiyle birlikte UNESCO tarafından Enstitüye gönderilmiş bulunuyor.

Ankara'da, Millî Kütüphanede UNESCO'nun yardımıyla kurulan Bibliyografya Enstitüsü, mütehassis M. Raux'nun iki yıllık çalışmalarından sonra takdire değer bir gelişmeye kavuşmuştur. Bugün kendi mütehassıslarımızla idare edilen bu Enstitü, çeşitli sahalarda araştırma yapmak isteyenlere büyük kolaylıklar temin ediyor.

Millî Komisyon, UNESCO'ya yeni teknik yardım teklifleri yapmıştır. İstanbul Teknik Üniversitesinde bir metalürji Enstitüsü, Ankara Üniversitesine bağlı bir Tecrübî Psikoloji ve Pedagoji laboratuvarı kurulması hususunda gerekli talepler hazırlanarak ilgili makamlara sunulmuştur.

İLGİSİZLİK KİMLERDE ?

Suut Kemal YETKİN

Geçen yıl Dublin'de 20-28 Temmuzda toplanan 4 ncü Sanat Tenkitçileri Kongresi çalışmaları sonunda, gelecek Sanat Tenkitçileri Kongresinin ne eyle toplanacağı görüşülürken, Nurullah Berk ile birlikte Kongrenin İstanbul'da toplanmasını teklif etmiştik. Bu teklifimiz alkışlarla kabul edilmişti. İstanbul'un doğu ile batı arasında bir köprü vazifesi gördüğünü dikkate alarak, İstanbul Kongresinin gündemi hazırlanırken, doğu sanatı ile batı sanatının münasebeti konusunu da ben gündeme aldırılmışım. Türli yönlerden işlenecek olan bu konu kongredeki çalışmaların bir girişi olacaktı. Öyle de oldu.

İstanbul kongresinin ne uzun çalışmalarla, ne dar imkânlarla hazırlanmış olduğunu ancak bu işle uğraşmış olanlar bilir. 8 Eylülde Yıldız'ın Şale köşkünde sayın Hariciye Vekili Profesör F. Köprülü'nün bir nutku ile açılan ve dünyanın tanınmış bir çok sanat tenkitçisini bir arada toplayan kongre aynı gün öğleden sonra Güzel Sanatlar Akademisinin konferans salonunda, 16 Eylül'e kadar devam eden çalışmalarına başladı. Program gereğince ilkin doğu sanatı ile batı sanatının münasebetleri üzerinde duruldu. Bu konuda, Türkiye'den ressam Nurullah Berk Bülent Ecevit, Zahir Güvemli ve ben konuştuk. Bu konuşmalara Fransa'dan Françoise Henri, Avusturya'dan Otto Benesch, Almanya'dan Will Grohmann katıldı. Frantz Roh İstanbul'a gelmediği için "Rembrandt'ta doğunun tesiri" konulu tebliğini bir arkadaşı okudu. O gün Akademinin konferans salonunda hazır bulunanlar

Türk delegelerinin nasıl büyük bir ilgi ile takib edildiklerini görmüşlerdir. Vatan ve Cumhuriyet gazetelerine göz atınlar o günkü oturumun objektif tahlillerini de okumuşlardır. Durum bu iken, Dünya gazetesinin 16 Eylül tarihli sayısında A. Yedidağ imzasını taşıyan bir yazıda Türk delegelerinin tebliğleri ile hiç bir ilgi yaratmadıklarını okuyunca hayretler içinde kaldık. Bunun delili de Türk delegeleri tarafından kongreye sunulan raporların en küçük bir tartışmaya yol açmamış olmaları imiş !

Bu Yedidağ kimdir? Bilmiyorum. Pek kesin konuşuyor, kestirip atıyor. Herhalde pek genç olacak. Beni asil düşündüren nokta kongrenin çalışmaları takip edilmeden, Türk delegelerinin konuşmaları dinlenmeden, bu konuşmaların dinleyicilerde uyandırdığı tesir görülmeden böyle karakuşi hükümlerin verilmiş olmasıdır. Ben, konferans salonunda kongre devamınca basına ayrılan masada tanıdığım bir iki kişiden başka hiç kimseyi görmedim. Gerçek durum budur. Ama ben aldanmış olabilirim. Adı geçen yazar Doğu sanatı ile Batı sanatının münasebetleri üzerindeki konuşmaları bizim görmediğimiz bir yerden takip etmiş olabilir. Şu halde bu konuda ilk söz alan Otto Benesch'i, sonra Françoise Henri'yi ve pek takdir ettiği Will Grohmann'ı da dinlemiş olacaktır. Şimdi soruyorum *Neden ilgi yaratmıyoruz?* yazarına: Bu tanınmış yabancı sanat tenkitçilerinin konuşmaları herhangi bir tartışmaya yol açtı mı? cevabı ben vereyim. Açmadı. Haydi biz ilgi uyandırmadık, onlar da mı ilgi uyandırmadı? O halde bazı delegelerin

bu konu üzerindeki konuşmaları tatmin edici buldukları, bazı delegelerin de bu konuda kendilerini yetkili bulmadıkları için tartışma yapılmadığı niçin hatıra gelmesin? Bir yazar duyguları ile hareket etmezse bunlar elbette hatıra gelebilir. Hem her konuşmanın değeri, önemi, tartışmaya yol açması veya yol açtığı tartışmanın zenginliği ile mi her zaman ölçülür? H. Read'in *Sanat ve Terbiye* hakkındaki tebliği en ilgi çekici olanlardan biri idi. Amma Read tebliğini okuyup yerine oturduktan sonra hiç kimse söz almadı. Başkanın konuşmak isteyen yok mu sözüne kimse cevap vermedi. Francastel'in ısrarlı müdahalesi olmasaydı bu konu üzerinde de kimse konuşmıyacaktı. Read'in tebliği üzerindeki pek kısa tartışma ancak böyle sağlandı. Bizce bu durum, ünlü estetikçi ve sanat tenkitçisinin tebliğindeki değersizliği değil, belki bu konunun kongre delegeleri arasında, demin de işaret ettiğim gibi, yetkilileri bulunmadığını veya sadece tatmin edici olduğunu gösterir. En hararetli tartışmalara konu olan tebliğler, sanat tenkidi ile felsefe arasındaki münasebet üzerinde oldu. Buna Türk heyeti yabancı kalmadı, tartışmalara ben de katıldım Acaba Yedidağ o gün neredeydi?

Bence mesele açık. Suut Kemal ile Nurullah Berk'i her ne sebepten olursa olsun kötülemek gerek! Çünkü bu kongrenin İstanbul'da toplanmasına onlar ön ayak oldular. Çünkü kongrenin hazırlanmasında onların büyük emeği var. Herhangi bir başarı elde edilirse elbette onların da bunda payları olacak. O halde kötülüyelim! Başarıyı al aşağı edelim! Ama başarı ne kadar karartılmak istenirse istensin, Milletlerarası 5 nci sanat tenkitçileri kongresine katılan yabancı delegeler her bakımdan memnun olarak, tatmin edilmiş olarak, aradıklarını bulmuş olarak, çok iyi intibalarla memleketimizden ayrılmışlardır. Kongrenin çalışmalarından bir dakika olsun uzak kal-

madım. Delegelerle sıkı temaslarda bulundum. Bana daima samimi olarak kongrenin düzeninden, ağır başlığmdan Türk delegelerinin başarılı konuşmalarından söz ettiler. Paul Fierens başkanlık kürsüsünden bu duygulara tercüman olarak, Türk delegelerinin konuşmalarını öğdü.

Fakat ne yazık ki kongrenin objektif tenkitleri, özetleri yapılacak yerde sadece dedikodusu yapılmış oldu. Yapı ve Kredi Bankasının açtığı resim yarışmasında, derecelendirdikleri resimlerden dolayı dünya ölçüsünde tanınmış üç sanat tenkitçisinin uğradığı ağır hücumlar ve ortaya atılan dedikodular bunun açık delilleridir. İnsanı asıl üzen cihet, gene aynı Yedidağ'ın, batılı sanat tenkitçilerini birbirine karşı dile getirmesi, bunda da başarı göstermesidir. Alman sanat tenkitçisi Will Grohmann ile Akademinin kantininde görüşen yazar, bakınız ona neler söyletmiye muvaffak olmuş: "Onca Fierens çoktandır sanatla, tenkitle ilgisini kesmiş bir adam... Venturi'ye gelince o da çok yaşlanmış, çalışmayı bırakmış; ve sanat dünyasına bugünün gözile değil, 1920 yılında yaşayan bir insanın gözü ile bakıyor"muş!

Bravo Yedidağ! Jüriye seçilmediği veya meslekdaşları arasında ilgi uyandırmadığı için kırınglık duyan sanat tenkitçilerini bulmakta, onları konuşmakta nasıl da ustalık gösteriyor. Demek, son yıllarda üst üste birbirinden güzel eserler vermiş olan, artık klâsik olmuş bir SANAT TENKİDİ TARİHİ'nin yazarı bulunan Venturi ihtiyarlanmış! Demek, sanat tarihi ve tenkidi bir bilgi ve görgü işi, bilgi ve görgü nisbetinde gelişen bir zevk ve sezgi işi değilmiş! İşin tuhafına bakınız ki Grohmann'ın kendisi de hatırı sayılır bir yaşlı, üstelik Berlin Üniversitesinde de sanat tarihi profesörü. Bu zatın özdeyişleri arasında Herbert Read için söyledikleri de pek önemli! Read "her eseri kendi beyenişine uyduğu nisbette tutuyormuş. Hem aslında

bir sanat tenkitçisi de değilmiş” Tenkitçi, bir eseri başkasının beyenişine uyduğu nisbette mi tutmalıdır? Hem burada beyenışten ne kasteiliyor? Herhalde bunları sayın Yedidağ anlamıştır. Bir yazısında bu düğümleri çözerse doğrusu pek seviniriz. Böylece karanlıkta kalan bazı sanat gerçekleri de aydınlanmış olur.

Read aslında bir sanat tenkitçisi değilmiş. O halde 5 nci sanat tenkitçiler kongresine katılanlar arasında kimler sanat tenkitçisidir? Eğer gündelik gazetelere veya aylık dergilere resim sergileri hakkında yazı yazanlara yalnız bu görevlerinden dolayı sanat tenkitçisi denilecekse Milletlerarası sanat tenkitçileri cemiyetine mensup üyelerin %95 i sanat tenkitçisi değildir. Bunlar ya Üniversite fakültelerinde estetik ve sanat tarihi profesörü, ya müzelerde müdür ya Güzel Sanatlar müfettişi yahut da sanat düşünürleridir. Bunlar arasında ara sıra sanat dergilerine yazanlar da yok değildir. Biz sanat tenkitçisinden günlük gazetelerde haftalık veya aylık dergilerde sanatın dedikodusile uğraşanları değil bugünün sanatını hazırlamış büyük sanatçılar hakkında eleştirmeler, sanat meseleleri hakkında denemeler yazanları bugünün sanatına sağlam temellere dayanarak hizmet edenleri anlıyoruz. Bu bakımdan Fierens, Venturi, Read, Francastel, elbette sanat tenkitçilerin başında gelir.

Grohmann Yapı ve Kredi Bankasının resim jürisine seçilmemişti. Kırgındır. Kırgın olduğu her sözünden anlaşılıyor. Yedidağ’ın kongre üyeleri arasında bulup konuştuğu ve bugünkü Almanya’nın “kalbur üstü sanat tenkitçilerinden biri” olarak tanıttığı Flemming’te meslekdaşları arasında özlediği ilgiyi göremediği için kırgındır. Hamburg müzelerinden birinde aldanmıyorsam asistan olan bu genci daha önceki Zürih ve Dublin kongrelerinde tanımuştım. Uslu uslu oturup, hiç ağzını açmazdı. Kimse de kendisile ilgilenmezdi. Yedidağ’ı tebrik etmeliyiz. Bu

sessiz sedasız gencin dilini çözmede gerçekten mucize göstermiş. Meğerse Flemming ne değilmiş! Neler söylemiyor! Türk ressamı “Fransız okulunun eskisinden bir türlü kurtulamamışlar, bunun altında ezilmişler. Her eserde Picasso, Legér, Lhote’un damgası” varmış. Bugünkü Türk resim sanatı “kendi kaynaklarına yani antik İslâm sanatına, folklor ve minyatürlere dönmeyi bilmeli” imiş. “Eski Türk sanatı satuh meselesi üzerinde durduğu, derinlik ve hacim problemleri ile değil lekeler ile eser meydana getirdiği için, bugünün abstre resmine hem kolaylıkla aktarılabilirmiş”.

İşte Flemming “gördüğü eserlerde böyle bir düşüncenin ürünlerini bulamamış buna üzülmüyor”muş. Bir hafta içinde kongre çalışmalarından arta kalan boş zamanlarda Türk sanatının dününü ve bugününü incelemeye vakit bulan bu ünlü (!) sanat tenkitçisinin memleketimizde bin defa söylenmiş olan bu kulaktan dolma sözlerine hiç şaşmadık. Bizi asıl şaşırtan nokta bu beylik sözlerin birer sanat cevheri gibi yakalanarak Türklerle bildirilmesidir. Bu da kendimizi da ima aşağı görmek hastalığından hâlâ kurtulmamış olduğumuzu gösterir. Eski Türk sanatı satuh meselesi üzerinde durmuş, derinlik ve hacim problemleri ile değil lekeler ile eser meydana getirmiş. Bu sözleri dinleyen yazarımız hangi lekeler diye sormuyor, hangi minyatürlerimizi tetkik ettiğini araştırmıyor da söylenenleri birer uyarıcı gerçek olarak Türk sanatçılarının, Türk aydınlarının gözleri önüne seriyor. Bravo, Yedidağ! Sanat röportajı dediğin işte böyle olur. Milletlerarası 5 nci sanat kongresine katılanlar arasında ikisi de Alman olan bu iki kırgın kişiden başka düşünceleri öğrenilmeye değer başka kimse yokmuydu? Madem ki olan oldu, sayın A. Yedidağ İngiliz ve Fransız sanat tenkitçilerinden de bu iki zat hakkında neler düşündüklerini sorsaydı. Alacağı cevap herhalde ilgi çekici olurdu.

Dediğim gibi durum açık. Meselâ kongredeki Türk delegelerinin konuşmalarını başarısız göstermek, iltizam edilen bazı ressamırları mükâfatlandırmadığı için jüriyi kötölmek.

Şimdi, niçin ilgi yaratmıyoruz sorusuna gelelim. Evet yaratılmıyan bir ilgi var. Ama yabancılar da değil kendi aydınlarımızda. Üzerinde durulacak nokta; sanat tenkitçileri kongresi gibi aşağı yukarı

her aydını, tabiatıyla her aydın gezeteci-yi ilgilendirmesi gereken ve memleketimiz için büyük bir sanat hadisesi olan bir kongrenin, tanınmış aydınlarımızdan, yazarlarımızdan, düşünürlerimizde, gazetecilerimizden hemen hemen kimseyi ilgilendirmemiş olmasıdır. Bu yerli ilgisizliği yabancılar yüklemek, onlara mal etmek insafsızlık değilse düpe düz afifliktir.

UYKUSUZLUKLAR

*Istemez uyumasın
Kötü kadınlar
Nur ile abdest almış dağlarda
Uyumasın rüzgâr*

*Hayır hayır uyumasın
Dilenci ekmeğini alınca
Afrika'daki kartal-yeryüzü bizim değil-
Asya'daki karınca*

*Uyumasın artık
İhtiyar böyle derin
Siyah evlerin kuyusu
Kitapları kaybolmuş ülkelerin*

*Yok yok uyumasın
Sarışın çocuk anasının dizinde
Havalarda mavilik
Gemiler Kuzey Denizinde*

*Bir dünya savaşından sonra
Uyumasın acısı kara topraktaki yasın
Silâhlar silâhlar iki cihanda birden
Uyumasın.*

FAZIL HÜSNÜ DAĞLARCA

SEHER ÇAĞLARI

Selâhattin BATU

Sabahın erken saatlarını çok severim. O sessizlik, göğün o sonsuzluğu, derinliği, beni büyüler, değiştirir; güneşin doğduğu saatlerde başka bir insan olurum.

Günün ilk ışıkları, son ışıklarından ne kadar farklıdır: sanki bütün gece yikanmış, durulmuş, Tanrı denizlerinde kalmış; bir musiki, bir şarkı gibi. Güneş batarken erguvan rengindeydi; kıp kızıldı; gündüzün kurşun gibi ağırdı, adetâ omuzlarımızı çökertiyordu. Şimdi can soluğu sanki, ruh gibi, bahar kokuları gibi, öyle hoş; değdiği yeri scrinleten, yüzümüzü, içimizi yıkayan bir su... İnsan bu ışığı içine çekmek, ondaki ruhaniliği canına sindirmek ister. Belki de bu ışıkta gerçek bir mâna derinliği vardır. Bizim duygularımıza, düşüncemize ulaşabilen her şey, mutlaka maddeleşmiş değil midir? Mâna bize kadar erişince, belki bu altın tozlarına bürünmekte, bu isire benzeyen ışıkta, sabah aydınlığında maddeleşmektedir.

Sabah saatlerindeki ruhaniliği, kalbimiz ne kadar dünya ile kararsa gene duyarız. Dua etmek, içimizi Tanrı ile bezemek, ellerimizi bu duru aydınlığa daldırarak, yüzümüzü, kollarımızı, ayaklarımızı onunla yıkayarak arınmak, gökyüzüne yönelerek, en sıcak iştihaklarımızı dile getirmek isteriz. Ne kadar çaresiz, yoksul olursak olalım, bu saatler mutlaka zenginlediğimiz saatlerdir. Ne kadar topraklı, katı olursak olalım, bu saatler hafiflediğimiz, insan olduğumuz saatlerdir. İhtiraslarımız bizi ne derece oyalasa, dikkatlerimiz eşya ile olup bitenlerle ne ka-

dar dağılsa, bu saatler kendimize geldiğimiz, hakikatımıza yaklaştığımız saatlerdir. Bu saatler bizim ışığa uyandıığımız saatlerdir.

Vücudumuz kurşun gibiydi, ağırdı; ellerimiz kirlî, bakışlarımız karanlıktı; güneşi unutmuştuk; varlığımızı içinden aydınlatan ışığı unutmuştuk. Şimdi yavaş yavaş bir merhaleden ötekine, bir denizde yüzer gibi kendi kıyılarına yaklaşmaya başlarız. Sabah aydınlığı bizi suları üstünde taşır, ağırlığımızı alır, değiştirir bizi, içimizi yıkar. İstemesek, maddemizle aklımız gülünçlükleri içinde direnseler, dudaklarımız gene kıpırdamaya başlar, gökler ülkesine el açarız: "Ey yardım dileyenlerin yardımcısı! Bilgilerle, zenginliklerle övünmeye imkân yok. Bu zavallı kalbi azdırma. Takdir ettiğin kötülükleri bizden irak et... Ey ışık! Ey ihsanı hacetler reva eden! Sana karşı hiç kimsenin adını anmak layık değil. Bu irfan katresini denizlerine ulaştır! Canımdaki bir katre ilimden ibarettir, onu topraktan sen arıt! (Mevlâna)

Sabah saatlerinde ağaçlar, çiçekler tazeleşmiştir. Karanlıkta esrarlı kuvvetler mi gizlenmiş? Belki yıldız ışıkları, bilmediğimiz dünyalardan gelen bir soluk, bu yaprakları habersizce canlandırmakta, üstlerindeki pası, yorgunluğu silmekte, tomurcukları, dalları kimsenin görmediği bir merhaleden parıltılarla yıkamakta, tazecek canla, okşayışlarla dinlendirmektedir. Hepsi yeni doğmuş, varlığı yeni görmüşler gibi, sessizlik, hayranlık, aydınlık içinde. Hepsi doğan güne yönelmiş, taze ışığa hamdeder gibi. Şu katı

ağaç göğdesi bile mâna; şu küçücük ot parçası bile büyük; şu incecik, durucuk yapraklar bile derin; hepsi cansız değil canlı, katı değil aydınlık, madde değil, hayır, hepsi musikili, hepsi can! Biz içinde yüzdüğümüz denizin sadece bir düş olduğunu, yüzümüze dökülen aydınlığın bilinmezden gelen bir soluk, sadece mâna olduğunu, gözlerimizle gördüğümüz, ellerimizle dokunduğumuz her şeyin bir sırlı düşünce, bir Tanrı selâmı olduğunu ancak bu saatlerde anlayabiliriz. Eşya çep çevre nasıl susar, ama ne tatlı, ne açık konuşur! Gökleri kuran musiki, o yıldızları birbirine bağlayan, sonsuzluğa ulayan âhenk, şu ışık hevengi dallarda bir dua gibi, bir şarkı gibi. Mutlaka bir şey fisıldıyorlar, der insan. Bu ağaç konuşmasa böyle durmaz, böyle el açar gibi yükseklerle atılmaz. Şu çiçeklerin söyleyecekleri olmasa böyle renklenirler mi? Karşı yamaçtan doğan güneşe böyle sevinirler mi? Güllerin kan rengi tüveçlerinde ince ince büklümler peyda olmuş; şu tomurcuk salınıyor, nazla, çağırır gibi dalgalanıyor. Erikler alaran yanaklarını ışığa uzatmış; bütün yemişlerde bir gerilme, dolgunlaşma; bahçe başından sonuna değin fısıltılarla, soluklarla canlı.

Ben her seher bu erken saatte uyanırsam, bu aydınlık anlarını onlarla başbaşa geçirebilsem, hepsinin dillerini öğreneceğime inanıyorum. Bana mutlaka açılacaklar, yavaşça sırlarını söyleyecekler, kalbime şarkılarını uzatacaklar; buna inanıyorum. İşte bahçede kimsecikler yok. Şehir uzakta, uykuda; insanlar gafleti başlarına çekip susmuşlar; hepsi bu tanrıca uyanışa yabancı, düşman; seher çağlarına yabancı, faniliklerinde perişan. . . Her sabah bu güzel saatleri şuracıkta geçirebilsem; bütün baharları, yazları, güzleri çiçeklerle danışarak, ağaçlarla konuşarak daha güzelleştirsem, içim uykusundan uyanmaz mıydı? Bu toprak

bana sırrını açmaz mıydı? Bu ağaçlar kalbime konuşmaz mıydı?

Şimdi sessizliğin bir derinlik, bir özleşme, bir birikme olduğunu ne güzel anlıyorum. Sessizlik, suyun, toprağın yemiş olması; bir yemişte özleşmesi; Sessizlik, şekilsizin şekil oluşu, bütün denizlerin doğduğu ülke ve her şeyin sonu, o bitiş. . . Yok deriz, ama her şeyi yaratır; ışık deriz, elle tutulmaz, avuçlardan akar. Bir beste, bir şarkı da öyle değil mi? Duyulur, yaşanır, gözle görülmez. Toprak ellerle, toprak kulaklarla duyulmayan, tadılmayan şeydir. Gerçek musiki odur. Sessizlik de bütün âhenklerin kaynağı değil mi? Bütün hayatların, şekillerin başladığı ülke değil mi?

İnsan böyle bir sabah sessizliğinde kendinden geçer, Mevlânâ gibi Tanrı'ya seslenir: "Yarabbi! İşte senden başka kimse yok! Sana teslim olan da ayyar sayılmaz". Etraf öyle yalnız, o kadar ışıkla, nurla doludur. Etraf kalmamış, Tanrı'dan başka kimse kalmamıştır.

Çocuklar gecenin derinleştiği saatlerde doğarlar. Susuştan, sessizlikten başlayarak yürümüşler, en mânalı saati seçmişlerdir. Çiçekler de uyanmak için böyle bir ânı bekler, yalnızlıklarında, tek başlarına gözlerini açarlar. Bir tomurcuğu uyanırken gören var mıdır? Biz onları ancak bitmişliklerinde görebiliriz. Ancak konuşmaya başladıkları zaman tanırız. Sessizlik ülkesi insanlara kapalı. . . Gözlerimiz bütün susuşlara, derinliklere kapanmış. İnsan sessizlik dışı, sessizliğin ötesinde bir yaratık, bütün seher çağlarının yabancı, Tanrı sessizliğinin inkârı. . . Ömürlerimiz savaşlarla gürültülerle gelip geçer. Uykularımız bile sakin değildir. Hangimiz yıldızlı gecelerin şarkılarını dinlemişiz? Doğan gün ışıklarını gönlümüze sindirmişiz? Hangimiz sessizliğin derinliğine, susuşların güzelliğine varabilmişiz?

BİR MEVSİMİN BİLÂNÇOSU

Lâtfi AY

Tiyatrolarımızın yeni mevsim hazırlıklarına başlamak üzere oldukları şu sırada, yaz aylarının bize bağışladığı son dinlenme günlerinden faydalanarak, geçen mevsime bir göz atmak, 1953-54 devresinde, sahnelerimizde neler yapıldığını, ne gibi neticeler alınabildiğini incelemek istiyoruz.

ANKARA DEVLET TİYATROSU

Önce Devlet Tiyatrosu'nun faaliyetini gözden geçirelim: Devlet Tiyatrosu geçen mevsim, Büyük ve Küçük tiyatrolarda üç kola ayrılan opera, dram ve komedi kadrolariyle bize dördü opera, dokuzu piyes olmak üzere 13 yeni eser temsil etti.

Opera Bölümü : Operalardan ilk olarak sahneye konulan *Madam Butterfly* vakıa bir "tekrar" dı ve ancak birkaç defa oynandı. Fakat Turgut Zaim'in yeni dekorları kadar, başkadın rolüne ilk defa çıkan yeni değerlerin, Sükran Sülüner ile Meserret Hürol'un gerek ses, gerek oyun bakımından gösterdikleri başarı ile büyük alâka topladı. Oyle sanıyoruz ki eser afişte bırakılsaydı bu "tekrar" yeni bir temsil kadar uzun ömürlü olabilirdi.

Geçen mevsimin ilk yeni operası Mozart'ın *Così fan tutte* (*Kadınlar Böyledir*) isimli zarif eseri oldu. Başrejisör Arnulf Schröder'in sahneye koyduğu eser Tarık Levendoğlu'nun *stylisè* dekorları içinde oynandı. Fakat Schröder'in mizansenine esere ilham kaynağının ve vaka'sının icabı olan İtalyan atmosferinden çok Viyana atmosferini hâkim kılmış, yaptığı tevziat da eserin, yer yer, parodi halini almasına sebep olmuştu.

Opera bölümünde bundan sonra gördüğümüz ikinci yeni eser, G. Donizetti'nin *Lucia*'sı, muhakkak ki mevsimin en beğenilen, en çok rağbet gören operası oldu. Bunun sebeplerini G. Donizetti'nin zengin melodilerle dolup taşan canlı ve patetik musikisinde olduğu kadar Aydın Gün'ün realist ve klâsik mizansenile Refik Eren'in çok güzel dekorlarında ve bilhassa Lucia rolünde coloratur sopranomuz Ferhan Onat'ın harikulâde ses imkânlarını değerlendirmek fırsatını bulmuş olmasında arayabiliriz.

Devlet Operası, büyük bir rağbet görek uzun zaman afişte kalan *Lucia*'dan sonra, son eser

İstanbul Şehir Tiyatrosunda temsil edilen "Yavru Kartal" da Cahide Sonku ile Hüseyin Kemal Güremen.

olarak, Verdi'nin *La Traviata*'sını temsil etti. Gene Başrejisör A. Schröder'in, her zamanki gibi, çok *stylisè* bir dekor ve mizansen içinde sahneye koyduğu *La Traviata*'da, itiraf etmek lâzım gelir ki, ne *La Dame aux Camelias*'yı ne de onun yaşadığı XIX. yüzyıl Paris'inin "demie-monde"unu, o âlemin havasını ve hususiyetini bulmak mümkündü.

Buna bakarak mevsimin, her bakımdan en muvaffakiyetli opera temsiline *Lucia* olduğuna hükmedersek yanılmış olmayacağımızı sanıyoruz.

Büyük Tiyatro : Dram bölümü, Büyük Tiyatro'da, mevsime Nazım Kurşunlu'nun *Fatih* piyesini temsil etmekle başladı. Eser daha evvel, mayıs ayında, 500. Fetih yıldönümü törenleri sırasında, İstanbul'da on gün kadar temsil edilmiş ve büyük alâka görmüştü. Fakat Ankara'da, devamlı temsiller halinde ilk defa oynamıyordu. Ne yazık ki Ankara temsilleri İstanbul'dakilerin seviyesini bulamadı. Bunda sahne değişikliği kadar tevziat değişikliğinin, bilhassa eseri sahneye koy-

muş olan Mahir Canova'nın Avrupa'ya gitmek üzere olması dolayısıyla, rejî bakımından gerekli hazırlıkların Ankara'da lâykiyle yapılamamasının şüphesiz büyük tesiri olmuştur.

Fatih'i Büyük Tiyatro'da, A. Schröder'in sahneye koyduğu *Maria Stuart*'in faciâsı takibetti. Schiller'in bu güzel tarihi eseri, Alman rejisörünün hatalı tevziatı kadar dağınık ve eserin realist havasına hiç uygun düşmeyen stylistik mizansenî yüzünden, temsil bakımından da gerçek bir faciâ olmaktan ne yazık ki ileriye gidemedi.

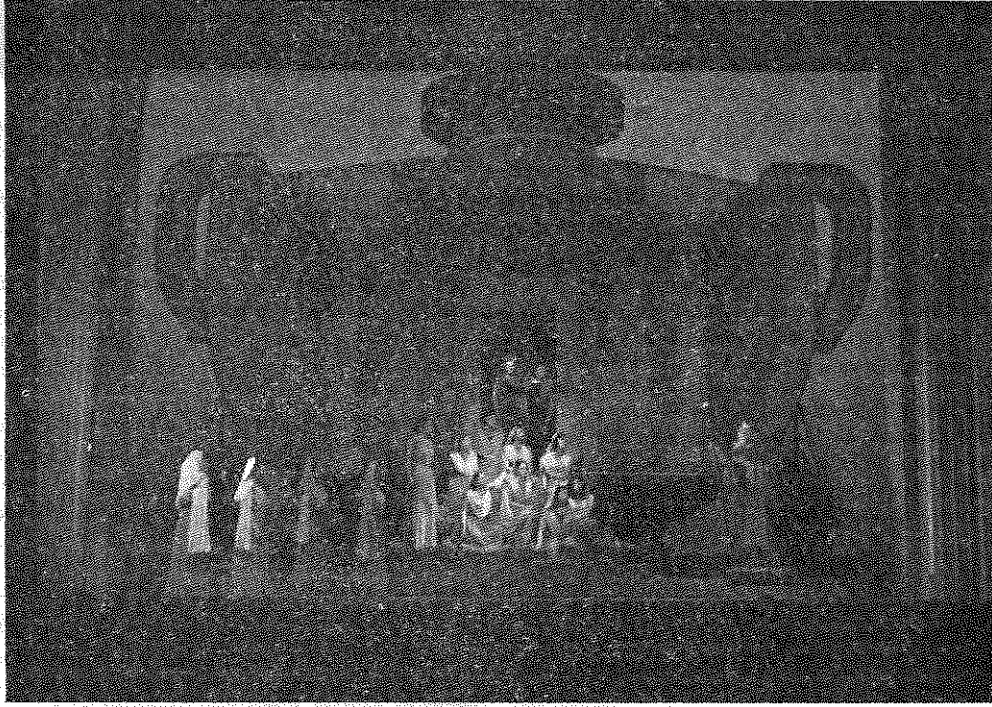
Bereket versin, Büyük Tiyatro, bundan sonra temsil ettiği *Güzel Helena* trajedisile *Maria Stuart*'in uğradığı başarısızlığı telâfi etti ve Selâhattin Batu'nun manzum eseri, bu eseri sahneye koymak üzere davet edilmiş olan Yunanlı Rejisör Takis Musenidis'in harikulâde vazî sahnesi ve Tarık Levendoğlu'nun nefis dekor ve kostümleriyle, sahne edebiyatımız kadar tiyatromuz için de hakiki bir zafer oldu. Aynı zamanda Türk-Yunan işbirliğinin tiyatro alanındaki en verimli eserlerinden biri, belki de ilki olarak kaydedilebileceğimiz *Güzel Helena* temsilleri yurt içinde olduğu kadar dost ve komşu Yunanistan'da da büyük alâka uyandırdı ve üç ay müddetle afişte kaldı. Eser için Nüvid Kodallı'nın hazırladığı sahne musikisi de bu tarzın başarılı ve güzel örneklerinden biri olarak takdir uyandırdı.

Büyük Tiyatro, son eser olarak, S. Maugham'ın ilk eserlerinden birini, *Lady Frederick*'i sahneye koydu, fakat eser, rejisör olarak Nihat Aybars'ın, sanatkâr olarak da başkadın rolünü oynayan Yıldız Akçan'ın bütün gayretlerine rağmen, büyük bir ilgi uyandıramadı ve mevsimi sönük bir şekilde, vaktinden evvel (15 mayısta) kapatmaya mecbur oldu.

Görülüyor ki, geçen mevsim, Büyük Tiyatro'nun en muvaffakiyetli temsili de, gerek telif eser gerekse oyun bakımından *Güzel Helena* olmuştur.

Küçük Tiyatro : Küçük Tiyatro, geçen mevsime, iki eseri münavebe ile oynamak suretile başladı. Bunlardan birincisi İngiliz yazarı Terence Rattigan'ın, Cüneyt Gökçer tarafından muvaffakiyetle sahneye konulmuş olan *Derin Mavi Deniz*'i oldu ve baş kadın rolünde Mediha Gökçer'in ilk büyük başarısını kazanmasına imkân verdi. İkincisi de gene İngiliz yazarları olan W. Dinner ile W. Morum'un *Şemsiyeli Adam* isimli yarı *policier*, yarı psikolojik dramı idi. Bu eser de Şahap Akah'nın itinalı mizansenî ve isabetli tevziatıyla güzel oynandı, geniş bir alâka da topladı.

Bu eseri, Küçük Tiyatroda, Galip Güran'ın yeni telif eseri *Batak* takip etti ve Ahmet Evintan'ın sahneye koyduğu piyes, baş kadın rolünde Macide Birmeç'in ilk büyük yaratışı diyebileceğimiz nefis

Devlet Tiyatrosu'nda temsil edilen "Güzel Helena" piyesinden bir sahne.

kompozisyonu sayesinde, büyük bir rağbet görek elli defadan fazla temsil edildi. Eserde morfin müptelâsı genç ve güzel bir kadını canlandıran Macide Birmeç rolüne o derece mükemmel intibak etmişti ki, ellinci temsilden sonra hastalandı ve uzunca bir zaman sahneye çıkamadı.

Küçük Tiyatro'da, *Batak*'dan sonra, Bedrettin Tuncel'in Marcelle Maurette'in adaptasyonundan dilimize kazandırdığı Zola'nın *Gelin* (*Thérèse Raquin*) piyesi oynandı. Cüneyt Gökçer'in titiz bir çalışma sonunda sahneye koyduğu eser, baş rollerde kendisi ile beraber Yıldız Akçan, Melek Gün, Salih Canar gibi Devlet Tiyatrosu'nun en kuvvetli kadrosuyla oynadığı için aylarca afişte kaldı ve bilhassa Melek Gün'e, dilsiz ve kötürüm ana rolünde, en unutulmıyacak yaratışlarından birini gerçekleştirmek fırsatını verdi.

Gelin'den sonra, Küçük Tiyatro'da, Georges Feydeau'nun en güzel komedilerinden biri olan *Avanak* (*Le Dindon*)ı temsil edildi. Ragıp Haykır'ın sadelikle, fakat ustaca sahneye koyduğu, çok isabetli bir tevziat içinde de oynattığı bu canlı ve nükte dolu komedi, Ankara'lıların gülme ihtiyacını bol bol tatmin etti. *Avanak* elli defadan fazla oynanarak mevsimi hınca hınç dolu salonlarla, pek parlak bir şekilde kapattı. Bu eserde bilhassa Melek Gün, Mediha Gökçer, Meliha Ars, Şahap Akalın, Nuri Altınok ve Ragıp Haykır'ın büyük muvaffakiyetleri hayranlıkla seyredildi ve hemen bütün Ankara onları seyretmek için, aylarca Küçük Tiyatro'ya koştu.

Buna bakarak, Küçük Tiyatro için de, en muvaffakiyetli temsillerin telif olarak *Batak*, tercüme olarak da *Gelin* ve *Avanak* piyesleri olduğunu söyleyebiliriz.

İSTANBUL ŞEHİR TİYATROSU

İstanbul Şehir Tiyatrosu'nun faaliyetine gelinece: Dram, komedi, ve Eminönü sahnelerini kucaklayan üç kolda, geçen mevsim 23 eser sahneye koydu. Bunlardan beşi Dram, beşi Komedi, üçü de Eminönü kısmında oynandı. Bu 13 eserden ne yazık ki sadece ikisi telif, üçü adapte, sekizi de tercüme idi.

Dram Kısmı : Mevsime E. Rostand'ın *Yavru Kartal*'i ile başladı ve Cahide Sonku'nun ilk defa bir erkek rolüne, Napolyon'un oğlu Reichstadt Dükü'ne, çıkması oldukça geniş bir ilgi topladı. Fakat Sabri Esat Siyavuşgil'in başarılı manzum tercümesine, baş Rejisör Max Meinecke'nin güzel dekorlarıyla isabetli mizansenine rağmen, tiyatro olarak büyük bir değer taşımayan ve Türk seyircisine hitabetmiyen eser, umulan rağbeti görmüştür, denilemez.

Dram kısmında *Yavru Kartal*'a Jacques Deval'in *Bu Akşam Semerkant*'da isimli Şark fatalizmi üzerine kurulmuş yeni eseri, onu bir mevsim evvel Ankara'da *Ramak Kaldı* adıyla oynanmış olan Th. Wilder'in *Herşeye Rağmen* piyesi, onu da Ankara'daki temsilleri devam ederken, Zola'nın *Gelin*'i, son olarak da Amerikalı yazar Elmer Rice'in *Sokakta'sı* takibetti.

Ne yazık ki bütün bu eserler, bazıları evvelce Ankara'da beğenilmiş ve rağbet görmüş eserler olmalarına rağmen, İstanbul'da umulan ve beklenen alâkayı göremediler ve sönük geçen bir seri temsilden sonra, yerlerini birbirlerine bırakarak mevsimi tamamladılar. Dram kısmının dikkati çekecek bir mahiyet almış olan bu başarısızlığı, eserlerden hatta rejiden çok sanatkarların ahenkli ve insicamlı bir çalışma sağlayamamalarında kendini gösteriyor. Bir tiyatro için en tehlikeli şey de budur. Ümit ediyoruz ki ilgililer bu mühim mesele üzerinde duracaklar ve müesseseye yeni ve taze bir sanat ruhu ve canlılığı kazandırmaya çalışacaklardır.

Komedi Kısmı: İlk eser olarak Jean Guittou'nun orijinal ve çok güzel bir komedisini, *Onu çok seviyordum*'u temsil etti. Vasfı Rıza Zobu'nun başarıyla sahneye koyduğu ve baş rolünü, Hümaşah Hıçanla beraber, pek güzel oynadığı bu ince eser çok beğenildi.

Bunu sırasıyla, Mary Chase'in *Dostum Harvey*'i, İbnürrefik Ahmet Nuri'nin her zaman zevkle seyredilen *Ceza Kanunu*, Cevat Fehmi Başkut'un yeni ve eskilerinden maalesef daha zayıf olan piyesi *Makine* ve nihayet Burhan Felek'in L. Verneuil'den adapta ettiği *Melek hanımın kıskançlığı* takip etti.

Bu eserler, komedi kısmında, Dram kısmına nisbetle görülen ahenkli çalışma ve canlı oyun sayesinde az çok rağbet gördüler ve tabii ömürlerini tamamlayarak afişten indiler. Fakat, *Ceza Kanunu* müstesna, hiç biri dört başı mamur, hakiki bir muvaffakiyet halini alamadılar.

Eminönü Kısmı: Bu kısımda da mevsime Muhsin Ertuğrul'un adaptasyonu ve eski "Darülbedayi" repertuvarının büyük muvaffakiyetlerinden biri olan *Renkli Fener*'le girildi ve tahminlerin hilâfına eser, çeyrek asırlık bir fasıladan sonra, gene büyük bir muvaffakiyet halinde bir hayli zaman temsil edildi.

Bunu Galip Güran'ın, bir mevsim evvel Ankara'da oynanmış olan *Ters-Tüz* piyesi, onu da Jacques Deval'in *Yaşlı kız* (*Mademoiselle*) takip etti.

Dram kısmında görülen aynı ahenksiz ve insicamsız oyuna, üstelik daima zayıf bir tevziatın aksaklıkları da eklendiği için, bu kısımdaki tem-

siller de parlak olmadı ve eserlerin nisbî muvafakiyetleri, mizansen, oyun ve dekor unsurlarından çok eserlerin kendi bünyelerindeki sağlamlığa veya çekiciliğe inhisar etti.

KÜÇÜK SAHNE

Bu bilânçoya, İstanbul'un sanat hayatına tek başına kuvvetli bir cazibe veren Küçük Sahne'nin faaliyetini de eklemesek, aktif hanesine kaydedilecek mühimce bir "hasıla"dan kendimizi mahrum etmiş oluruz.

Muhsin Ertuğrul'un bilgili, tecrübeli ve zevkli idaresi altında Şehir Tiyatrosu'nun sanat açığını adeta kapatmaya çalışan Küçük Sahne geçen mevsime İrlandalı büyük tiyatro yazarı J. M. Synge'in *Babayiğit* komedisiyle girdi ve bunu, sırasıyla, G. Sauvajon'un *Ziyafet (Treize à Table)*, Garson Kanin'in *Dünkü Çocuk* komedileriyle F. Knott'un *Cinayet var (Dial "M" for Murder)* isimli zabıta piyesi takip etti.

İtina ile seçilmiş, disiplinli bir çalışmayla hazırlanmış ve teslim etmek icabeder ki o minnacık sahneye büyük bir ustalıkla konulmuş olan

bu dört eser, 8 ay müddetle İstanbul'un seçkin ve anlayışlı tiyatro severlerine, her akşam Küçük Sahne'nin merdivenlerini seve seve tırmandırdı. Bunlardan bilhassa *Ziyafet* ve *Dünkü Çocuk* komedileri aylarca oynandı, Küçük Sahne'nin genç ve dinamik sanatkar kadrosu için de büyük birer muvaffakiyet oldu.

NETİCE

Şu kısa hülâsadan kolayca anlaşılacağı gibi tiyatromuz geçen 1953—54 mevsiminde oldukça geniş bir faaliyet göstermiş, İstanbul Şehir Tiyatrosunda sanat bakımından görülen aksaklığa ve sönüklüğe karşılık Ankara Devlet Tiyatrosunda ve Küçük Sahne'de küçümsenemeyecek gerçek başarılar kaydetmiştir.

Geçen mevsim içinde bütün sahnelerimizde oynanan 26 piyesten ancak 5'inin telif, 3 ünün de adapte olması üzerinde durılmaya değer en mühim noktalardan biridir. Millî tiyatroya giden tek yol telif eser olduğuna göre tiyatrolarımızın, önümüzdeki mevsim, telif esere daha geniş bir yer ayırmalarını gönülden dileriz.

LEONARDO DA VINCI

Suut Kemal YETKİN

Leonardo Da Vinci, 15 Nisan 1452 de Vinci kasabasında doğmuştur.

“Çoğu zâman tabii, bazan da tabiatın üstünde olarak bir tanrı vergisi halinde en bulunmaz kabiliyetlerin bazı insanlara verildiği olur. Tek bir şahısta güzelliğin, zâıflığın ve sanat kabiliyetinin ölçsüz derecede birleştiği görülür. O kadar ki bu imtiyazlı adam nereye dönerse dönsün, her yaptığı iş, öylesine üstündür ki diğer insanları aşar ve meziyetleri. —gerçekte oldukları gibi— insan gayretiyle elde edilmiş deği, Tanrılar tarafından verilmiş görünür.

İşte eşsiz bir vücut güzelliği ile hareketlerin sonsuz zarıflığını birleştiren Leonardo Da Vinci'nin şahsında, insanlar bunları gördüler. Maharetine gelince, zihnine takılıp ta kolayca hakkından gelmediği güçlük yoktu. Büyük kudretinde büyük bir ustalık vardı. Zekâsı ve cesareti daima ihtişamlı, pervasız bir karakter taşıyordu; sağlığında dört bucakta duyulan adı ölümünden sonra bir kat daha yayıldı. Ser Piero da Vinci'nin oğlu, şahiden Tanrılar arasında yeri olan eşine az raslanır bir adamdı.”

İşte XV. ve XVI. İtalyan ressamlarının, heykelticilerinin ve mimarlarının hayatlarını anlatan ünlü kitabında, *Giorgio Vasari*, Leonardo'yu bu sözlerle takdim ediyor.

Aradan geçen her asır bu sözleri bir kat daha değerlendirmiştir. Gerçekten Leonardo, vaktinden önce gelişen dehalardandır. Oğlunun yüksek kabiliyetini gören babası noter Ser Piero onu, o za-

manki Floransa'nın en ünlü sanatçılarından biri olan Andrea del Verrochio'nun atölyesine, 1470 yılında yerleştiriyor. Verrochio, atölyesinde Botticelli Peruguino, Lorenzo di Credi gibi, bir çok tanınmış ressam yetiştirmişti. Fakat bu sanat havalarının arasında ve üstünde göz kamaştıran bir ışık gibi Leonardo parlıyordu.

O zamanın akademileri demek olan bu atölyelerde, bir çok şeyler öğretilirdi. Floransa'nın eski modasına uygun bir sanatçı olan Verrochio aynı zamanda heykelticisi, ressam, kuyumcu ve oymacıydı. Onun atölyesinde yalnız tablolar yapılmıyor, mermerler yontuluyor, tunçlar eritiliyor, bir çok şey, bu arada biblolar, musiki âletleri de yapılıyordu. Yıllar onun sanatına bir incelik vermişti; ellerinden çıkan her şey güzeldi ve en uzak yerlerde aranılıyordu. İşte Leonardo böyle bir sanatçının atölyesinde çalışmaya, sanat imkânlarını geliştirmeye başladı. Verrochio öğrencisinin engin kabiliyetini anlamıştı. Çırak, ustayı aşmakta gecikmedi.

O zamanın atölye geleneği uyarınca çıraklar, ustalarına ismarlanan eserlerin ikinci, üçüncü derecedeki yerlerini kendileri doldururlardı. Nitekim Verrochio'ya 1479 da Pistoja kilisesi için ismarlanan Maddonna'nın büyük kısmı, Lorenzo di Credi'nin elinden çıkmıştı. Aynı suretle Vallombroso manastırı papazları tarafından İsa'nın Vaftizi konulu bir tabloyu üzerine alan Verrochio, tabloya konulacak bir melek figürü işini de Leonardo'ya vermişti. İşte o zaman usta, ıstırap ve ümitsizlik saatının çaldığını duyar;

tablosuna çırağı tarafından eklenen melek karşısında sanatının ne kadar aşılmış olduğunu acı acı anlar. Giorgio Vasari'ye inanmak lâzım gelirse :

“Bir çocuğun kendisinden daha iyi resim yaptığını görmekten ümitsizliğe düşen Verrochio, o günden itibaren bir daha eline fırça almamağa karar verir.”

Bugün halâ Floransa'da, Üffizi Müzesinde görülebilen bu diz çökmüş melek, o tertipli ve soğuk tabloda, yolunu şaşır-mış bir güneş huzmesi gibidir.

Leonardo'nun başkası tarafından yapılmış bir esere eklediği harikulâde bir figürle başlıyan sanat hayatı, sürekli sür-prizlerle, gözlerini kapadığı, 1519 yılına kadar sürüp gider.

lerin özeti olan resim hakkındaki eseri, Leonardo'nun modern ilim için nasıl büyük bir öncü olduğunu açıkça gösterir.

“Bütün kesin bilginin anası tecrübedir. Tecrübeden doğmayan ilimler zannınca boştur ve yanılmalarla doludur.”

“Hiçbir araştırma, matematik ispat-tan geçmedikten sonra ilim adını almaya lâyık olamaz” diyen Leonardo, Bacon'den aşağı yukarı bir asır önce, daha sarıh olarak, ilmî metodun kaidelerini formül-leştirmiştir. Matematikten mekaniğe, astro-nomiye kadar ilim alanlarında dolaşan, dikiş ve düğme makinelerinden paraşüt-leri, uçakları, türbini tasavvura kadar muhayyilesini zorlayan ve birçok tasav-vurunu gerçekleştiren Leonardo'yu müs-

Anghiari Savaşı "Louvre Müzesinde"

Onda göze çarpan ilk şey, ilimle sanatın at başı yürümesidir. Sanatçı, sanatı için ilkin dış dünyayı incelemeğe koyulmuş, oradan iç dünyanın labirentlerine dalmış; sanatı bu bilgilerle kuvvetlenmiş, kuvvetlenen sanat yeni ilmî araştırmalara imkân vermiştir. 5000 sayfa tutan 13 ciltlik müşahadeleriyle tecrübeleri, Milano adakemisinde verdiği ders-

bet ilmin büyük bir öncüsü olarak kabul etmek yerinde olur.

Müşahede ve tecrübe, Leonardo için sanatın da temelleridir. Müshadeye dayanmayan sanat soğuk ve yapmadır. Ressam, gördüğü ve dikkate değer bulduğu bir adamın çehresini tesbit etmek için, günlerce onun ardından gider, ka-rakterini yakalamaya gayret edermiş. Çıp-

lak vücut krokileri yapmak için cumartesi günleri hamama gittiğini, bazan da köylüleri yemeğe çağırıp ağırladığını, nükteci bir kaç dost vasıtasıyla onları neşelendirip güldürdüğünü, böylece buruşan çehrelerinin, hafızasında yerleşebilmesi için onları mümkün olduğu kadar uzun müddet bu halde bulundurduğunu biliyoruz. Sonra ortadan silinir, gülmeden seyrine imkân olmıyan çehreler çizermiş.

Tabiatı ve insanı bu kadar dikkatle gözden geçiren, inceliyen bir sanatçının *realist* olması gerekmezmi? Ama buna rağmen Leonardo bir *realist* olmak şöyle dursun, XV. asrın realizmini yıkan sanatçıların başında gelir.

Gerçi eserlerinin bütün unsurlarını tabiatten alır, ama onları hassasiyetine göre birleştirir. Sanatının sırrı, müşahade ile hayalin ince bir terkinde gizlidir.

La Jeconde "Louvre" müzesinde"

Burada, Leonardo'nun bütün eserlerini tahlil etmeğe imkân yok. Yalnız onun, sanat anlayışını en iyi belirten bir eseri üzerinde kısaca duracağız. Sanatçıdan, memleketi olan Floransa şehri, Palazzo Vecchio'nun duvarında, Anghiari savaşıdan bir sahneyi canlandırmasını ister.

Anghiari savaşı, Floransa'nın Milano'ya karşı 1440 da kazandığı bir savaşı. Floransalıların kahramanlıkları'ne kendilerini gösterdiği bu savaş tarihlerinin en şerefli sayfalarından biridir. Sanatçı, freskoyu yapmadan önce bütün kompozisyonu gösteren bir karton vücuda getirmişti. Bugün karton da, resim de ortada yoktur. Bu eseri Vasari'nin tasvirinden, sanatkarın birkaç küçük krokisinden ve sancak savaşının bazı kopyalarından biliyoruz. Bunlardan en başarılısı Rubens'in kopyasıdır.

Leonardo, bu eserinde savaşın coğrafî gerçeğini, tarihî gelişmesini değil, bir savaştaki vahşeti ve şiddeti idare eden kanunları aramış, bir savaş özeti, örnek bir savaş vermek istemiştir. Rubens'in kopyasından edindiğimiz intiba budur. Resimde dört süvari ve üç piyade bir sancak için dövüşürken görülüyor. Resim, bir kasırga hareketine tutulmuş, baş döndürücü bir hızla ileriye ve geriye doğru sıçrayan, bir birini boğazlamaya çalışan şekillerle kaynaştığı halde, tam bir topluluk göstermektedir.

Sanatçı böylece birkaç şekille, örnek bir savaşın bütün şiddetini canlandırabilmiştir. *Anghiari Savaşı* nasıl örnek bir boğuşma ise, muammalı tebensümü ile geniş bir edebiyata yol açmış olan Mona Lisa'nın potresi de, son derece karışık riyaî ve hendesî araştırmalarla elde edilmiş örnek güzelliğin öylece ifadesidir. Vinci bu eserle X modelinden yani Mona Lisa'dan, formel güzelliğinin kanunlarını çıkarmak istemiştir. Bu garip çehrede her şey gerçek bir başın ayrıntularından

ve özelliklerinden uzaklaştırılmıştır. Gerek bu portrede, gerek Leonardo'nun öbür resimlerinde bütün şekiller, pırıl pırıl kaynaşan bir ışık-gölge içinde erimekte, ruhanileşmektedir. Dokunduğu her şeye sertliğini kaybettiren o nemli renkler karşısında hayale dalmamaya imkân yoktur.

İlmi, böylesine şiire çeviren bir fırçaya daha rastlanmamıştır. Bu fırça, figürlerin maddî taraflarını, hayvanî hayata işaret eden beden gelişimini göstermez. Bedenler incedir, hele çehrenin sırf hayvanî hareketlerle ilgili olan kısımları mümkün olduğu kadar hafifletilmiştir. Dudaklar çok ince, üst dudaklar çok kısadır, çene ufaktır, çoğu zaman da ince uzundur. Bu çene Yunan heykellerinin rahatı ve kudreti ifade eden geniş çenelerinden çok farklıdır. Ruh aksettiren gözler, mümkün olduğu kadar iridir. Eserlerinde, cismanî ihtirasların âlâmetleri olan kırmızı ve pembe renkler hemen hemen yok gibidir. Bunun için değildir ki, Leonardo'nun bütün figürlerinden bir ruh zenginliği yükselir.

Onun bazı eserleri kaybolmuştur. Kaybolmayanların bazıları tamamlanmamıştır. Kendi elinden tamamlanmış olarak çıkanların sayısı da beşi altıyı geçmez. *Son Akşam Yemeği, Gioconda, Kayalıklardaki Meryem, Üçlü Anna Grubu, Vaftizci Yohana*, hepsi bu kadar.

Bir yanda uzun bir ömrü dolduran müthiş bir çalışma, öbür yanda bu çalışmanın mahsulü olan birkaç eser. Sanatının sırrı, bu tezatta aranmalıdır. Andre Gide, "Büyük sanatçı, güçlüğüne coşturduğu, engeli kendisine sıçrama tahtası yapan adamdır" sözünü sanki Leonardo için söylemiştir. Gerçekten hiçbir sanatçı kendisini sanatın iç baskısına onun kadar tabi tutmamış, yaratışın kapılarını onun kadar ısrarla, tesadüfe kapamamıştır. Bunun için değildir ki onun atelyesinden çıkmış, göz kamaştırmayan tek bir eser gösterilemez.

Leonardo, sayıca az, fakat birbirinden üstün, erişilmez bir kaç eser bıraktı. Fırsat düştükçe derin bir haz içinde onları, doya doya seyredelim. Ama bana öyle geliyor ki Leonardo'dan alınması

gereken şey, derin bir sanat zevkinden çok, büyük bir derstir. Bu ders bize, sanatın kutsal bir çalışma olduğunu, ilimden ayrılamıyacağını, inadesiz ve iman-sız ebediliğe varılamıyacağını öğretiyor.

B İ R İ K İ R

*Bıçağımı gecelerin çarkında biledim,
Ondan böyle keskin.
Bir çelik mavi parıltı
Ondan böyle odamı aydınlattı.
İplik iplik akan su başımdaki ağrıları önlüyor.*

*(Kendi ömrüm önümde vazgeçilemez bir yolken
başka yaşayışlarda gezdirmem benim sizi
imkânsız.)*

*Bıçağımı gecelerin zifiri biledi,
Keskin katı ekmeğimi kesmeye.
İlk dilimin bir yüzü taş, bir yüzü az yumuşak.
Sonraki dilimlerin yüzleri az yumuşak.
İplik iplik akan su bir çanakta birikti.*

*(Düz beyaz kâğıtlarda birkaç satır siyah.
Bir zaman yaşadığımı hatırlatır siyah.
Donuk mavi parıltıda ufacık odam
birdenbire büyük.)*

*Göznurumu gecelerde yitirdim.
Ardımda bir ince mavi izle gidişim
ondan böyle yavaş.*

Behçet NECATİGİL

RESİM — SURET

Malik AKSEL

Müslümanlıkta, resmin günah olduğu, dinin, resmi yasak ettiği fikrini bizler kadar Avrupalılar da tekrar edip durmuşlardır. Hatta resmin gelişmemesine, ilerlememesine bu yolda bir mazeret bulduğumuzdan memnun bile görünürüz. Halbuki burada her iki bakımdan da hataya düşmüş oluyoruz. Evvelâ gerçekten resmi din yasak etmişmidir? Bugün resim, suret veya put sayılabilir mi? yüzyıllardır din büyüklerinin sorumluluğu burada ... Bunu halâ hal etmemiş gibi görünmelerinde...

Bu konuya girmeden evvel eski çağlara bir göz gezdirmek doğru olacaktır. Nitekim ilk eski resim yasağını ortaya koyan müslümanlar değil, Musevilerdir. Hatta bu yasak daha evvellere gider. İbrahim, Nuh'a kadar dayanır. Davud'un (Zebûr)unun yüz otuz beşinci babında "müşriklerin sanemleri altın, gümüşten insan eliyle imâl edilmişlerdir. Ağızları varken söylemezler, gözleri varken görmezler, kulakları varken işitmezler, onların ağızlarında nefesleri dahi yoktur. Anları yapanlar, anlara tevekkül gösterenlerin cümlesi onlara benziyeceklerdir" diye bir kısım vardır. Yine Ahd-i Âtik de "kendin için put yapmasın, ne yukarıda, ne zeminde, aşağıda zemin altında sulara bulunan şeylerden hiç birinin suretini yapmayasın, anlara secde ibadet etmeyesin" dendiği halde "Mesken-i Mukaddes"de iki manaya gelen remizli resimler de bulunuyor ki sonraları müslümanlıkta da bu gibi mânalar taşıyan resimler çoğaldı. Meselâ çiçek başlı kartallar, yarı insan, yarı hayvan veya bitki

şeklinde yaratıklar, her türlü dinî te'vile müsait varlıklar ki bunlar kıyamet gününde sual sorulduğu zaman Tanrı'nın yarattıklarına benzemediklerini Tanrı yarattığı olmadığını isbat etmek içindi.

Bundan sonra bu yasak hıristiyanlarla devam etmiş, resmin yerini bir müddet işaretler almış, ancak rönesans da resim hürriyetine kavuşmuş İsa ve Meryem resimleri çıplak olarak bile yapılmıştır. Zamanla bütün bunlar unutulmuş, sadece müslümanların resmi yasak ettiği, düşüncesi ile bu milletler bir çeşit sansürsüz milletler halinde gösterilmek istenmiştir. Bunun neticesi de Avrupa sanat tarihlerinde müslüman sanatları pek az yer işgal etmiş, gerçek değerini bir türlü bulmamıştır.

Diğer taraftan her ne kadar havasımız Tanrı'yı müşahhas olarak idrake müsait değilse de, yani Tanrı'nın sureti yapılamazsa da, Tevrat'ın hilka-i âlem bahsinde "Allah kendi suretinde insanı halk etti" denmesiyle Tanrı bu defa müşahhas belli bir hale geliyordu.

Din kitaplarında bir taraftan insan "eşref-i mahlûkat" sayılırken, yine diğer taraftan insan cennetten koğulmuş günah mahsulü olarak kabul edilmiştir. Bu çifte görüş tek Tanrılı dinlerde sanatta iki çeşit telâkkiye yol açmış, kâh insan övülmüş, ortaya çıkmış, kâh örtünmüş, Âdem'in suçu şeklinde gizlenmiştir.

Müslümanlarda olduğu gibi, hıristiyanlarda da suret yasağı uzun zaman türlü kavgalara sebep olmuş, hattâ Havarîyun dan Pavlus Atina'da Phydias'ın eserlerini gördüğü zaman onlara karşı

nefret ve kinini bir türlü gizlememiştir. Hele Bizans'ta put kırıcılar devri ve nihayet Rönesans da Savenarola adında bir papazın, resimleri günah sayıp onları bir meydanda yakması, hıristiyan sanatının en yüksek bir devrine rastlar. Fakat bunlar Rönesansa kadar sürdü. Ondan sonra kimse resme dil uzatmadı. Sanattan hesap sormadı. Onun aksine olarak sanat dinin yardımcısı haline geldi.

Halbuki bizde bu inanç tamamiyle aksinedir. Müslümanlığın ilk devirlerinde az çok müsamaha gören resim ve şekiller sonraları şiddetle yasak edilmiştir. Müslümanlığın ilk yayıldığı senelerde Ürdün de Emeviler zamanında Küseyr Amra'da görülen çıplak insan resimleri, Selçukiler de, melek, kartal, arslan, kuş, daha birçok şekiller, kabartmalar camilere, tekkelere kadar girdiği halde, sonraları, fotoğraf devrinde, hatta yaşadığımız devirde, Damat Ferit Paşa zamanında 1920 de resmin günah olduğuna dair fetva bile çıkmıştı.

Halbuki Kur'an da kesin olarak böyle bir yasağa rastlanmadığı için hadiselerden mâna çıkarılmış, te'villi yollara sapılmıştır. Nitekim tekkeler, tarikatlar resmi mübah gördükleri halde, medreseler hoş görmemişlerdir. Bektaşilerin resmi yazı haline koyması da bu sebeptendir. Diğer tarikatlerde de böyle işaretle şekline girmiş resimler vardır. Daha doğrusu resim yasağı Kuran'dan ziyade hadiselere dayanır. Halbuki Peygamber zamanında kullanılan paralarda, bayraklarda, ev eşyalarında, hatta Peygamberin kendi evinde Hazret-i Ayşe tarafından yapılmış resimli örtüler bulunduğu tarihi gerçeklerdendir. Zamanla puta tapmak, resme tapmak gibi bir mâna aldığından resme şüpheli bir gözle bakılmış, putperestlik hıristiyanlığa az çok resim ve heykel yoluyla tesiri bu sanatlardan çekinilmeğe vesile olmuştur.

Bu yolda din bilginlerince de düşünüş, anlayış farkı pek çoktur. Nitekim bazıları her çeşit çizgiyi günah ve bed'at sayarlarken, bazıları da insan resmini

gölgesi yere düşmemek şartıyla mübah saymışlardır.

Şu halde burada resim değil, heykel kastediliyor demektir.

Bununla beraber her çeşit kabartmayı put, her çeşit resmi suret sayanlar, Tanrı kullanılmak üzere resim yapar demişlerdir. Bunlara göre sadece taşın, toprağın resmi günah değildir. Çünkü bunlar cansızdır. Ruhları yoktur. Timsal ile suret arasında da fark gözetilmiştir. Bir şahsı elle tutulur bir halde temsil etmek, onun timsalini yapmak demektir. Diğer taraftan ise suret herhangi bir şeyi gözle görülür bir hale koymadır.

Kuhistani'ye göre başın sureti mekruh değildir. Bu hususta ihtilâftan dolayı Emevilerden Abdülmelik ve bazı Abbasî halifeleri kendi suretlerini paralara koymuşlar, hatta bu paraların arkasına kelime-i şehadeti dahi yazmışlardır. Yine bazı din ülemasınca ayak altında kilim ve mefruşatın üzerlerindeki resimler haram değildir. Çünkü bunlar çiğnenmekle hakaret görmüş, tebci yerine tahkir edilmiş sayılırlar. Keza kız çocuklarının kullandıkları bebeklerde ihtilâf vardır. Bunlar da bazan müsamahaya, bazan da müsamahasızlığa uğramışlardır. Elbiseler üzerindeki suretlerin ise gözleri kör edilirse kullanılması caizdir, deniyor. Bilhassa Kastalani adındaki müfessir bu hususta pek ileri gitmiştir. Resmin hiç bir şekline taraftar olmamıştır, daha doğrusu hadiseler göre verilen hükümlerde daima ihtilâfa düşülmüştür. Peygamber "Kuran'dan başka bir söze tabi olmayın" dediği halde, hadiseler üzerinde durulmuş, hattâ "mü'minler hangi şeyi iyi görürlerse o Allah indinde makbuldür" hadîsini dahi unutmuşlardır.

Neticede Avrupalıların zannettikleri gibi resim, doğrudan doğruya yasak edilmiş değildir. Mutaassıplar resmi put şeklinde görmeğe aştıklarından resim haksız yere suçlandırılmış, resim yapanlar günahkâr sayılmışlardır. Hakikatte ise bu hiç de böyle değildir...

BİR MEKTUP

Ayan üyesi ve Temps gazetesi
Müdürü Adrien Hebrard'a

Anatole FRANCE

Sevgili Mösyö,

Bu küçük kitabı size sunmama müsaade buyurun; onu tamamiyle size borçluyum, çünkü siz olmasaydınız hiç şüphesiz o da olmayacaktı. Beni *Temps*'a çağırdığınız zaman bir gazetede tenkid yazmağı hiç aklımdan geçirmiyordum. İntihabınız beni şaşırttı ve bu yüzden hâlâ hayret içindeyim. Sizin gibi her şeyle ve herkesle devamlı temas sağlıyan, hayata sıkı sıkı bağlı bulunan, kendini daima olayların ortasına atan, uyanık, hareketli, tanınmış bir zekâ nasıl oldu da benim gibi dalgın, ağır, yalnızlığı sever bir fikir adamından hoşlanabildi?

Fakat size hiç bir şey yabancı gelmez; hatta derin derin düşünme bile. Sizi içli dışlı tanıyanlar, içinizde hayalci bir varlığın yaşadığını temin ederler. Aldanmıyorlar; yalnız çabucak hayal kuruyorsunuz. Her şeyde çabuk kavrama dehasının en yüksek katına ulaşmış bulunuyorsunuz. Işık gibi parlak ve çabuk olan konuşmanız beni her zaman şaşırtır. Bununla beraber daima akla uygundur. Muhakeme ile şaşırtmak size vergidir. Fikirleriniz daha az çeşitli olsaydı öyle bir yazar olurdu ki!

Uzun zaman Hindistan'da yaşamış bir Rus falcı kadın, yazılarında, Hind hakimlerinin, kendi fikirlerini dinsizlere anlatmak için kullandıkları bir usulden bahseder. Fikir kendilerinde bir defa belirdi mi onu, boş zamanlarında yazan bir din adamının kafasında dinlendirirlermiş. İşte tam size yakışır bir usul! Ne yazık ki bizim barbar Batı'mız henüz fikrin "dinlendirilmesinden" haberi yok. Fakat ben sizi tanırım. Bir din adamı böyle dinlendirilmiş fikirlerinizi yazmağı kalkışır, kendisine bunu yapmaması için yalvarırdınız. Fikirlerinizin ortaya çıkmamasını tercih edersiniz. Halk adamı olmak sizi ürkütür: Bu hal özelliklerinden biridir, hani çekici tarafı da yok denilemez.

Sizde bir tılsım olduğuna inanırım. İstediginizi yaparsınız. Beni belli zamanlarda yazı yazan, derli toplu bir insan yaptınız. Tenbelliğimi yendiniz. Hayallerimden faydalandınız, kafamı para

getiren bir mata haline getirdiniz. Bu bakımdan sizi eşsiz bir iktisatçı sayarım. Beni verimli bir hale getirmek, sizi temin ederim ki harikulâde bir iştir. Sayın dostum Calmann Levy bile, altı yıldıberi bana tek bir kitap yazdırmağı muvaffak olamadı.

Pek yumuşak bir huyunuz var ve geçinilmesi kolay bir insansınız. Beni hiç azarlamadınız. Bununla böbürlenmiyorum. Bu işlere elverişli olmadığımı, beni kendi halime bırakmanın daha iyi olacağını çabucak anladınız. Böbürlenmeden şunu söyleyeyim ki gazetenizde bana verdiğiniz hürriyetin başlıca sebebi budur. Beni yola getirmeyen bir insan olarak tanırınız, yola getirmek için de ümidiniz yoktur. Benim için bir gün her ikimizin de arkadaşı olan birine:

—O, bir Saint-Benois papasıdır, dememiş miydiniz?

İnsan kendini iyi tanımaz, fakat tarifin yerinde olduğunu sanıyorum. Beni, hemen hemen bir filozof rahip tesiri bırakırım. Kaideleri yumuşak, uyulması kolay *Thélemé* manastırına kalben bağlıyım. Belki insanın, orada fazla imanı olmaz, fakat hiç şüphe yok ki pek dindar olur.

Kendinin ve başkalarının ayıbını affetme, hoş görürlülük, saygı orada her zaman kutlanan mübarek şeylerdir. Eğer orada şüpeciliğe doğru bir temayül varsa Pironismın âdet ve genele derin bir bağı olmadan yürümeyeceğini hesaba katmalıdır. O halde sayısı pek çok olan âdet, düpedüz ahlâktır. Daima iyi bir vatandaş ve ahlâklı bir insan olmak için şüpeci olmak gerekir. Bir şüpeci, kanunlara karşı asla isyan etmez, çünkü onların iyi işler görebileceği hakkında ümidi yoktur da ondan. Cumhuriyette birçok şeylerin affedilmesi gerektiğini bilir. Bununla beraber bir öğüt ister misiniz? Sakın *Temps*'nin siyasi bültenini bizim *Thélemé*'cilerden birinin eline bırakmayın. Bülten temiz yürekli okuyucularımızın cesaretini kıran bir hüznü yayılır. Nâzırlar iskemlelerini felsefe ile destekleyemezler. Kendime gelince, bana yakışır bir alçak gönüllülüğü muhafaza ediyorum. Sonra da tenkidle yetiniyorum.

Bana yaptırdığınıza ve anladığımıza göre tenkid, felsefe ve tarih gibi, akıllı ve meraklı ruhlarla uygun gelen bir çeşit romandır. İyice eşelenirse her roman bir hal tercümesidir. Usta bir tenkidçi, şaheserler ortasında, ruhunun maceralarını anlatan bir insandır.

Objektif sanat olmadığı gibi, objektif tenkid de yoktur. O halde eserlerine kendilerinden başka bir şey katmakla ögünen bütün insanlar en hilekâr bir hayalle aldanmışlardır. Gerçek şudur ki insan benliğinden dışarı çıkamaz. Bu, bizim en büyük zavalhıklarımızdan biridir. Bir an için toprağı ve göğü, sineğin petek gözüyle görmek veya bir orangotanın kaba ve basit dimağıyle anlamak için neler vermezdik? Fakat bu bize tamamiyle yasaktır. Tierias gibi erkek olamıyoruz ve daha önce kadın olduğumuzu hatırlamıyoruz. Daimi bir hapishanede gibi benliğimizin içine kapatılmışızdır. Bana öyle geliyor ki elimizde yapacağımız daha iyi bir şey var. O da, bu müthiş hali hoş karşılayıp kendimizi susturmak gücünü bulamadığımız her zaman kendimizden söz açtığımızı itiraf etmektir.

Samimi görünmek için bir tenkidçi şöyle demelidir:

— Baylar Shakespeare'i, Racine'i, Pascal'i, Goethe'yi bahane ederek kendimden söz açacağım. Bu hayli güzel bir fırsat.

Sözüne pek inanılır ihtiyar bir tenkidci olan M. Guiller-Fleury'yi tanımak şerefini kazanmıştım. Kendisini Raphaël caddesindeki küçük evinde görmeğe gittiğim zaman bana gurur duyduğu mütevazı kitaplığını göstererek:

— Mösyö, dedi. Öteki neveleri de kucaklıyan tenkidi hesaba katmazsak hitabet, edebiyat, felsefe, tarih hepsi burada görülüyor. Evet mösyö, tenkidci zaman zaman bir hatip, bir filozof, bir tarihçidir.

M. Guiller-Fleury'nin hakkı vardı. Tenkidci bunların hepsidir, veya hiç değilse öyle olmalıdır. Eline pek çeşitli, pek değişik, az bulunan, ruh güclerini göstermek için bir fırsat geçmiştir. Hele o tenkidci bir Sainte-Beuve, bir Taine, bir J. J. Weis, bir Jules Lemaître, bir Ferdinand Brunetière olursa bu fırsat eksik değildir. Tenkidci, kendi dışına çıkmadan insanın fikir tarihini yapar. Tarih sırası bakımından tenkid edebî nevelerin sonuncusudur. Belki de eninde sonunda bütün edebiyat nevelerini sömürüp bitirecektir. Hatıraları zengin, hiç şüphesiz gelenekleri de uzun olan pek medeni bir insanlığı birleştirmiştir. Gelişmesi için başka bütün edebiyat şekillerinin muhtaç olduğu kültürden daha fazla kültür ister. Tenkid kendini Montaigne'nin, Saint-Evermond'un, Bayle'nin ve Montesquieu'nun yaratıcısı olarak görür. Kaynağını hem felsefeden hem tarihten alır.

Gelişmesi için ona geniş bir hürriyet devri gerekmişti. Dinin yerini aldı. Evrensel bir doktor, yani ondokuzuncu yüzyılın o mübarek Thomas d'Aguin'i aranıyorsa niçin Sainte-Beuve'ü düşünmeyeelim?

O mübarek bir tenkidci idi, hatırasına derin bir saygım vardır. Fakat sevgili mösyö Hebrard sizinle açıkça konuşmam gerekirse lahna yetiştirmenin kitap yazmaktan çok daha akıllıca bir iş olduğunu sanıyorum.

Öyle kitap meraklısı ruhlar vardır ki onlar için kâinat sadece kâğıt ve mürekkepten ibarettir. Uyuşuk vücudunu ancak böyle bir ruhla harekete getiren bu insan yazı şeklindeki görüntüsünü inadla incelediği gerçeklere karşı bir kaygu duymadan hayatını yazı masasının başında geçirir. Kadın güzelliklerini sadece yazılanlardan öğrenir. İnsanların çalışmalarını, ıztıraplarını, ümitlerini ancak ve ancak maroken bir cilt içine konulabilen şeylerden tanır. Hem korkunçtur, hem bilgisizdir. Yüzünü asla pencereye dayamamıştır. Kitaplarını meydana getirmek için yazarların fikirlerini toplayan Peigrot işte böyle bir insandı. Hiç bir şey onu kaygılandırmıyordu. İhtirasları, meraklı monografi konuları olrak görüyor ve milletlerin belirli forma sahifeleri arasında mahvolduklarını biliyordu. Bu sebeple çalışma kendisine hiç te acı gelmedi. İnsan sadece böyle bir mükâfatla kalb rahatlığına kavuşabiliyorsa onu kıskanmak gerekir.

Kitapları takdis edelim, eğer hayat, tatlı ve uzun bir çocukluk içinde, onların arasında akıp gidebiliyorsa. Anlaşılmaz bir duygunun ve şiirin yarattığı o en gülünç resimlerini ara sıra bastıran Gustave Dore, pek fark etmeden, kendilerindeki acı gerçekleri kitap ibadetiyle avutan bu insanların gülünç ve alaylı bir tarafını göstermişti. Karışık ve zulüm devirlerinde bir tarih kitabı ya zan rahip Nostor'un kişiliğinde, bütün bu kitap uzmanları ile kitap meraklıları neslini canlandırmıştır. Resmî el'ayasından daha büyük değildir. Fakat onu bir defa gören bir daha unutamaz. Bu resmî, Kırım Savaşı sırasında ustahının ve vatanseverliğinin pek parlak ilhamını taşımadığını da söylemeğe mecbur olduğum *Mukaddes Rusya* başlığı altında neşrettiği bir sürü karikatürlerin arasında bulabilirsiniz.

Bu Nostor görölmeğe değer. Kitaplarıyla, kâğıtlarıyla höcresindedir. Oturmaktan hoşlanan bir insan gibi koltuğuna yerleşmiş, başını takkesinin içine gömmüş, burnu masanın üstünde, yazı yazıyor, bütün şehrin dolaylarında insanlar öldürülüyor, etraf yangına veriliyor. Oklar adeta havayı karartıyordu. Hatta Nestor'un manastırı öyle şiddetli bir hücum uğramıştı ki duvarlar çökmüştü. Babalık rahip yazısını yazıyordu. Mucize olarak kurtulan höcresi, pencereye takılan bir kafes gibi bir çatının ucuna takılıp kalmıştı.

Tirendazlar damların geri kalan kısımlarını bir-biri üstüne yığıyorlar, duvarların boyunca sinekler gibi yürüyorlar, oklardan ve kılınçlardan diken diken olmuş toprak üstüne dolu taneleri gibi dö-külüyorlardı. Şöminesinin içine kadar döğüşülü-yor, o yazıyor. İşte eski kitaplar içinde yaşamın sonu neye vardığına bir bakın. İşte kağıt yığın-larının kudretini bir görün!

Kütüphaneler bugün de rahip Nestor'a ben-ziyen bazı bilgileri barındırıyor. Hayatlarını dolduran ve ruhlarını dolup taşıran sabırlı çalış-malarına orada devam ediyorlar. Karışık ve isyan zamanlarında bile kütüphanenin açık bir saatinde orada bulunmamazlık edemezler.

Onlar mesuttur. Hem artık bundan bahset-miyelim. Fakat ben, bir çoklarında, onlardan çok daha başka bir ruh görüyorum. Bunlar, insan-lar ve hâdiseler arasındaki o cânım sırları kitap-larda ararlar. Daima aralar ve kafaları hiç bir zaman durup dinlenmez. Kitaplar, barışseverlere ne kadar rahatlık verirse endişeli ruhlarda da o kadar üzüntü yaratır. Kendi hesabıma birçok en-dişeli ruhlar tanırım. Bu kadar fazla kendilerini okumağa vermeğe hakları yoktur. Meselâ Ama-dis de Gaule'un dört ciltlik kitabını ve bir düzüne başka güzel roman okumanın Don Guichotte'u ne hallere soktuğunu görüyoruz. Büyücü kitaplarını okuyarak büyüye inandı. Hayatı, hikâyeler kadar güzel sandı. Okuma ruhu olmasaydı hiç bir zaman yapmayacağı binbir delilik yaptı.

Littre'ye göre kitap, basılan veya müsvedde halinde duran bir sürü defter sahifelerinin bir araya gelmesinden ibarettir. Bu tarif benim ho-şuma gitmiyor. Ben kitabı, fikirleri karıştıran, ruhları değiştiren her çeşit hayallerin yükseldiği büyücülük eseri olarak tarif ederdim. Daha iyi söyleyeyim; kitap, bizi geçmiş zamanın hayalleri ortasına, tabiat üstü gölgeler arasına götüren sihirli küçük bir âlettir. Çok kitap okuyanlar yaşıyan yutan insanlara benzerler, rüya içinde yaşar-lar. Diğmağlarına nüfuz eden bu tesirli zehir on-ları hakikat dünyasına karşı duygusuz bir hale getirir. Onları, korkunç veya çekici rüyaların pençesine atar. Kitap, Batı'nın afyonudur; bizi kemirir. Birgün hepimiz kitap adlarını ezberleyen insanlar olacağız ve bu iş böyle bitecek.

Şairin sevgilisi, kendi ızdırabını nasıl severse biz de kitapları öyle sevelim. Onları sevelim, çünkü onlar bize hayli pahalıya maloluyorlar.

Onları sevelim; çünkü onlar yüzünden öleceğiz. Evet, kitaplar bizi öldürüyor. Ben ki onlara ta-parım, ben ki onlara uzun bir zamandanberi ken-dimi kayıtsız ve şartsız vermişimdir, bu bakım-dan bana inanmalısınız. Kitaplar bizi öldürüyor. Elimizde onların çok, hem de çok çeşitleri var. İnsanlar, uzun zaman hiç okumadan yaşadılar ve hiç şüphe yok ki o çağlarda en büyük, en fay-dalı işler gördüler. Çünkü bu zaman onların vah-şetten medeniyete geçtikleri devirdir. Kitapsız olmakla beraber tamamiyle iç âlemden ve şir-den mahrum değillerdi; birçok şarkıları, küçük ilmü-hal kitaplarını ezberden biliyorlardı. Çocuk-luklarında, ihtiyar, kadınlar, onlara çok sonraları kitap meraklıları için baskıları yapılan *Eyegün Postu*'nu, *Çizmeli Kedi*'yi anlatıyorlardı. İlk kitap-lar, dinî ve resmî bir üslûpla yazılmış kocaman taşlardı.

Bunların hepsi bundan çok zaman önce ol-muş. O zamandanberi ne müthiş bir yol alınmış! kitaplar XVI. ve XVII. yüzyılda insana hayret verecek derecede çoğaldı. Bugün verim yüz mis-line çıkmıştır. Dergi ve gazeteler hesaba katıl-mazsa, yalnız Paris'te günde elli cilt kitap yayımlanıyor. Bu ne korkunç israf! Bu israftan deli olarak çıkacağız. İnsanın kaderi birbiri ardınca ifratlara düşmektir. Ortaçağda bilgisizlik korkuyu doğurmuştu. O zaman, şimdi bilmediğimiz bir sürü zihin hastalıkları hüküm sürüyordu. Şimdi de okuma ile umumî bir felce doğru koşuyoruz. Ölçüyü muhafaza etmek için daha temkinli, daha dikkatli olmamız gerekmez mi?

Kitap meraklıları olalım ve kitapları sevelim, okuyalım. Fakat onların hepsine birden asla el atmayalım. İnce hareket edelim, seçelim, sonra kitapçımıza Shakespaere'in komedilerinden birin-deki şu asilzade gibi :

— "İyi ciltlenmiş olanlarından, aşktan bah-sedenlerinden istiyorum..." diyelim.

Bu küçük kitabın bir seveni bulunması ve güzel bir cilde lâyık olması bana gurur vermiyor. Fakat sevgili mözyö, siz de bilirsiniz ki herkes onda, tam bir samimilik (çünkü yalan benim elimden gel-meyen bir ustalık ister) fazla bir hoşgörülük, iyi ve güzel için tabii bir dostluk bulacaktır.

Bunun için minnet, takdir ve sevginin pek zayıf bir şahidi olarak bu kitabı size sunmağa cesaret ediyorum.

Çeviren : *Nebil OTMAN*

“Y A Ş A M A K”*

Fuat PEKİN

Lübnan'ın eski Ankara Elçisi Ekselâns İbrahim El Ahdab Bey'in sayın refikaları değerli şair Bayan Joumana'nın *Vivre* adlı, Paris'te yayımlanan şiir kitabını İzzet Melih Devrim, *Ayda Bir* dergisinde bize tanıtmaya çalışıyor. Şüphesiz ki üstat, bu takdim vazifesini her bakımdan en iyi şekilde yapabilecek durumda. Hem ediptir, hem de iyi Fransızca bilir. Yalnız şunu gördük ki, bu tercümlere hep “Edebiyatı Cedide” dili ve edâsı hâkim olmuş. Onlarda hergün kullandığımız, söylediğimiz kelimelere bir türlü yanaşmak istemiyen bir hal var. Bunların ifade kudreti küçümsendiği için midir, nedir, pek anlıyamadık. İzzet Melih neden konuşmaz da “muhavere eder”; sermest, cesim, kamet, semâ, râşe, âvaz... kelimelerini bildiğimiz Türkçelerine üstün tutar? Bu belki onun bileceği iş; ama, eksik ve yanlış tercüme; gelişigüzel kelimeler kullanmaya ve böylece Bayan Joumana'nın nefis şiirlerini sakatlamaya ne hakkı var?

Kitabın ilk şiiri “Yaşamak”tır. İşte bu şiirde mecazlı mânası “Hayatı bütün acıları ile, doya doya tatmak” olan “*Boire la vie, jusqu'à la lie*” yerine “şarabın tortusuna varıncaya kadar” denmemiş mi? “*Mordre à belles dents-Les fruits éclatants*” da: “Nefis meyveleri, dişlerimle ısırarak” şeklinde çevrilmiş. Elbette dişlerle ısırılır, ama “à belles dents”: aşırı bir istekle ısırılmaktan başka bir mânaya da gelmez.

Bu şiirin öteki mısralarına geçelim:

“*Très loin-Vers les pays, vers les jardins*”: “Çok uzağa gitmek —Memleketlere doğru, bahçelere doğru”. Burada “doğru”lara ne lüzüm vardı?

Gelelim başka bir tercüme: “*Kervan*”. Bu şiirin yüksek müzikalitesi bulunan ilk iki mısraı hazfedilmiş: “*Les cloches greles tintent au lointain —Dans le sombre et gris matin*”. Sonra “pitoyable” kelimesi “merhamet uyandıran” veya “acıandıran” yerine: “dokunaklı”; “*chanson lamentable*” ise “melûl şarkı” yerine: “elemin şarkısı” olmuş. Yine “*ignorante du temps*” (zamandan habersiz) atlanmış.

“*La caravane passe —A travers l'espace —A travers le temps*” mısralarının “*Kervan geçiyor —Mesafe arasından*” şeklinde tercümesi ne demektir? “Mesafe”: iki kütlelinin, iki cismin arasındaki açıklık, boşluk olduğuna göre, artık mesafenin arası

ne ifade eder? “Espace” ile “Distance” kelimelerinin hiç farkı yok mudur?

İşte son mısra: “*La triste caravane de mon imagination*”.

“Hayalimin mahzun kervanı” yerine “hazin kervanı” denilseydi elbette daha isabetli olurdu.

Daha bir iki tercümeye göz gezdirelim:

“Nocturne”ü muhakkak çevirmek mi lâzımdı? “Gece nağmesi” iyi mi düştü sanki?

“*Lâmbayı kıstınız — Altın hale daraldı.*” Bu güzel, bir diyeceğimiz yok, ama sonra gelen dört mısraı bir çırpıda atıverdiniz. Biraz aşağıda: “*Le jardin vit —Vague et confus —Un galet nu —Un feuillis sombre —Un cri*”ye raslanıyor. Tercümede: “Bahçe yaşıyor —İssız ve müphem —Çıplak bir çakıl taşı —Koyu bir keşmekeş —Bir âvaz.”

Her kelime üzerinde ayrı ayrı durmamıza imkân yok. “Müphem bahçe” veya “müphem yaşamak” ne demek? Buradaki “vague”, olsa olsa, “mal défini, indéci” ye tekabül eder. Yaşayan bahçeden söz edildiğine göre, “ekilmemiş ve boş” da olamaz. Buna meselâ “hayal meyal” densesydi belki daha güzel düşerdi. “Un cri” için de pek âlâ “bir ses” kullanılabildi. Biraz aşağıda: “*Tout est confus et ténébreux*” için “her şey müphem ve kuytu” kullanılmış. Tercüme işte hep böyle devam ediyor.

“Penceremi açtım” a bir göz attık. Galiba edip beğenmediği veya güç bulduğu yerleri hep çizmiş... En basit kelimeler bile kaleminde tereddütler yaratmış.

İşte bir misal daha: “*Comme une inapaisée*”: “Teskin edilmemiş bir şikâyet, bir inleyiş gibi”. “Sızlanış”ı nasıl oldu da hatırlamadılar? “*Et la vie m'a donné sa torturante flamme*”: “Ve hayat bana işkence veren alevini verdi”yi de güzel bulmadık.

Gönül isterdi ki bu duygulu ve ince şair bayanın şiirlerini tanıtmak için azıcık zahmete katlanılsın, dilimizin seçkin kelimeleriyle onun ruhu, musikisi tam olarak aksettirilsin. Yazardan eser hakkında daha esaslı bir tahlil de beklerdik. Bu kitap hem kronolojik, hem düşünce ve duyuş bakımından dört devre ayrılmıştır:

* *Vivre*, Paris, René Debresse, Editeur.

I. 1935—1939 arasında yazılmış şiirlerin başlığı: *Yaşamak isterim.*

II. 1940—1942: *Yeşil Saatler.*

III. 1943—1947: *Dualar.*

IV. 1947—1949: *Meçhulden Şikâyet.* Bunlar değişik bir ruh haletinin akisleridirler. Şairin gerek psikolojik gelişmesi, gerek sanatındaki hamleler ne güzel tahlillere vesile teşkil edebilirlerdi...

Sayın İzzet Melih! Hem bir şaire, hem de dostlarınıza karşı sizi ihanetle itham etmekte haklı değil miyiz?

Şimdi biz de okuyucularımıza bu kitaptan ve değişik kalemlerden çıkmış birkaç tercüme denemesi sunalım :

YAŞAMAK

I

*Yaşamak isterim
Anlamak, sevmek
Tatmak hayatı
Acularıyla
Saadette sarhoş olmak
Çiçekleri koklamak
Daima koklamak
Ölünceye kadar!
Rüzgârda koşmak
Olgun meyveleri
İsteğe ısırmak.
Gülmek isterim, gülmek
ve ağlamak
Çok uzaklara gülmek
Yeni ülkelere, bahçelere;
Yaseminlere
Başımı gömmek.
Duymak isterim
Gençliğimi
Dansetmek
Unutmak kendimi.
Mesut olmak
Görmek, anlamak
Acı duymak
İster bedbaht, ister sarhoş
Yaşamak.*

Çeviren: N. PEKİN

SARHOŞLUK

(I)

Sarhoşum ben !
Güneşendir
Al meyveler
Çiçekler
Dans ederler.

Bu sessizlik
Öğledendir.
Vatanımda
Sıcak geceler.

Sarhoşum ben !
Bahçelerde
Uçuşan
Kokulardan
Sarhoşum ben !
Bu belki de
Sadece
Genliğimden.

(II)

Saçlarının arasından bir görebilsem
O muhteşem gökyüzünü
Ve toprağa usul usul inen akşamı...
Işığa bak tereddütle ayak sürüyor...
Onu tutup alıkoymak istiyorlar bak :
Çıplak dalların pençesi
Ve göz alan dantelesi.

(III)

Üstüne yağmur yağıyor ;
Sen ki bu âlemde yoksun,
O ne âhenkli damlalar...
Esmer ,kasvetli toprağa
Temiz ve parlak yağmürün
Gümüş gözyaşı akıyor...
Görünenin ilerisinde
Tek başına deniyorsun
O muazzam macerayı,
Maceralar zirvesini...
Hârikülâde yalnızlık...
Sırlar, sonsuz sükkûtlarla
Yüklü "Meşhul" eşiğinde
Baş başa kaldım sizinle :
Bitip tükenmiyen hasret
Ve ey tarifsiz cehalet...

Çeviren: F. SELÇUK

YAĞMUR

(I)

Damlacıklar düşer birteviye
Gümüş gümüş.
Çiçekler ışıltılar içinde
Uşumüş.

Damlacıklar süzülür, parlak
Işıldaklar kırılır,
Pırıltılı yollara ıslak,
Şıpr şıpr.

Hem bu kuş misali zaman
Hem camlarda uğultudur,
O bir teviye yağan,
Bir teviye yağan yağmur.

Çeviren: S. TEOMAN

BOZKIR

(III)

Bütün sunacağım sana bu sonsuz bozkır
Ve rüzgârların sarstığı bomboş bir yuva,
Bütün sunacağım sana derin bir sükût.
Ben bir gölgeden farksızım artık, yanında
Hatırlamak ister misin eski yılları?
Toplayım mı sana acı ve taltî funda?
Mahzun sesler sorarlar sana kararını
O çilgin günler mi istersin, beni mi?
Ateşli ruhuna, gözlerine sunduğum
Firuze gökyüzü, bozkırımın nefesi;
Konuşma dur, bu rüzgârdadır umudum.

Çeviren: F. PEKİN

TENKİDÇİLER KONGRESİ

İlk defa memleketimizde dünya ölçüsünde bir sanat kongresi toplanıyor. Bunun önemi üzerinde ayrıca durmak gerek .Çünkü yakın zamana kadar Türkiye Batı dünyasında kültür alanında geri kalmış bir ülke diye bilinirdi. Bu çeşit kongrelere çok defa davet bile edilmez, edilse de zaten resmî makamlar buna ilgi göstermediğinden bizden kimse katılmazdı. Batı dünyası bizi son yıllarda bazı vesilelerle tanımaya başladı. Daha doğrusu başlar gibi oldu. Şair ve hikâyecilerimizin tek tük de olsa çevrilen eserleri, ressamlarımızın Batı şehirlerinde açılan sergileri, bestecilerimizin sanat festivallerinde çalınan besteleri, milletlerarası bazı kültür kongrelerine kendi gayretleriyle katılan temsilcilerimizin gösterdikleri başarı Türkiye üzerine dikkatin çekilmesine sebep oldu. Kültür alanında, sanat alanında yeni yeni hamleler yapan bir ülke olarak Batı'nın karşısına çıktık. Düne kadar bir tekini bile kolaylıkla davet edemiyeceğimiz şahsiyetler eğer bugün toplu bir halde memleketimize gelmişlerse sebep budur. Son çeyrek yüzyıl içinde günden güne artan bir hızla sanat ve kültür alanında yaptığımız başarılı hamleler ve yetiştirdiğimiz Batı anlamında bir değer taşıyan sanatçılarımızın, edebiyatçılarımızın kültür adamlarımızın feragatli çalışmaları bu durumu yaratmıştır.

Dünya Sanat Tenkidçileri Birliğinin Türkiye bölümü bir iki yıl önce kuruldu. Mahdut İmkânlar, sınırlı ilgiler altında çalışan Türkiye komitesi geçen yıl Dublin'de toplanan kongreye iki temsilci ile katıldı. Nurullah Berk'le Suut Kemal Yetkin'in birer tebliğ okudukları bu kongrede dünyanın en tanınmış tenkidçilerinin bakışları Türkiye üzerine çevrilmişti. Türk delegelerinin konuşmaları bu ilgiyi daha da artırdı. Gelecek kongrenin Türkiye'de yapılması teklifi sevinçle karşılandı. Fakat Türkiye de yapılacak dünya ölçüsünde bir önem taşıyan böyle bir kongrenin başarılı olabilmesi için çok çalışmak, hükümetin yardımını, ilgisini sağlamak gerekiyordu. Bu yolda Türkiye komitesinin, hele başkanı Nurullah Berk'in bir yıldır nasıl didindiğini bilhassa belirtmek gerektir. Bu fedakârca çalışmalar ancak derin bir sanat aşkının itmesiyle yapılabilirdi.

Dünya Sanat Tenkidçileri Birliğinin bu, beşinci kongresi. Türk sanat çevreleri bu vesileyle dünyanın her ülkesinden gelen birçok önemli

sanat adamlarıyla tanıştılar, onları dinlediler. Bu bakımdan kongre bir daha ele geçmez bir fırsat yaratmış oldu. Çünkü yurdumuza gelen sanat tenkidçileri arasında çağdaş sanat tarihi ve tenkidi alanının en seçkin kişileri bulunmaktadır. Sanat Tenkidçileri Birliğinin yönetim kurulumu teşkil eden Paul Fierens (Belçika), Lionello Venturi (İtalya), Herbert Read (İngiltere), Johnson Sweeney (Birleşik Amerika), den başka Will Grohmann, Giedion-Welcker, R. Assunto, J. Leymarie, C. Argan, V. Hofmann, P. Francastel gibi tanınmış yazarlar kongre üyeleri arasında yer almışlardır. Memleketimizin sanat çevresine mensup birçok yazarlar, düşünürler, profesörler de kongrede Türkiye'yi temsil ediyorlar.

Kongrenin bu defa üzerinde durduğu başlıca tema Doğu ve Batı sanatının tarihi münasebetleridir. Dublin kongresinde Türk delegeleri tarafından ileri sürülen bu konu İstanbul'daki toplantıda inceden inceye tetkik edilmiştir. Bu tema üzerinde dört tebliğ hazırlanmıştır. Françoise Henri'nin "İrlanda minyatüründe doğu unsurları" Franz Roh'un "Rembrant sanatına doğunun etkileri", Suut Kemal Yetkin'in "Batı sanatında Doğunun etkileri", Bülent Ecevit'in "Doğu sanatında ve modern sanatta perspektifin tahrifi", Zahir Güvemli'nin "Modern Türk resminde eski sanatın izleri", Nurullah Berk'in "Bugünkü Türk resminde eski Türk gelenekleri" konulu tebliğleri bu temayı esaslı şekilde aydınlığa çıkarmış oldu. Dünya sanat tenkidi alanında bir önem ve değer taşıyan bu konferanslar ilgiyle takip edilmişlerdir. Üzerinde gereğince durulmayan Doğu sanatının, hele Türk sanatının özelliklerinin her bakımdan kongre üyelerinin gözleri önünde serilmesi bir takım kalıplaşmış anlayışlarda da değişiklik yaratacaktır sanıyoruz. Kongrenin ele aldığı ikinci tema çağdaş sanattır. Bu konuda Giedion-Welcker'in "Modern sanatta sembol ifadelerinin tekâmülü", Will Grohmann'ın "Klee ve Kandinsky'nin eserinde Asya, Avrupa", J. J. Sweeney'in "Çağdaş Avrupa resminde grafik elemanlar" başlıklı konuşmaları var. Kongrenin üzerinde durduğu ve duracağı öteki temalar da şunlardır: "Sanat Tenkidi ve Felsefe", Raportörler: Argan, L. Venturi, R. Assunto, "Plâstik sanatlarda kalite ve üstlup", Raportörler: Argan, Hofmann, "Sanat ve Eğitim". Raportörler: Sir Herbert Read, Groh-

mann, Ott. "İlimle Sanatın münasebetleri". Rapor-törler: Francastel, Leymarie "Sanat yayın-larının durumu"Çağdaş sanatın arşivi", Rapor-törler: Francastel, Argan.

Görüldüğü gibi Türk aydını için bu kongre büyük bir önem taşımaktadır. Birçok seçkin sanat adamlarını hep bir arada görmek, onları dinlemek zevki, ayrıca onların her birinden öğrenilecek pek çok şey olduğu düşüncesine eklenince bu kongrenin değerini daha iyi anlıyoruz. Türk komitesi kongre için güzel bir program hazırlamıştır. 8 Eylül çarşamba günü Dışişleri Bakanı Prof. Fuad Köprülü kongreyi bir konuşmayla açmış, öğleden sonra Güzel Sanatlar Akademisi salonunda kongre "Batı ve Doğu" tema'sını müzakere etmiştir. perşembe günü ise "Sanat Tarihi ve Felsefe" konusu üzerinde durulmuş. Öğleden sonra Ayasofya, Sultanahmet, Yerebatan gibi tarihi anıtları gezilmiş, gece de Açık hava tiyatrosundaki folklor dansları ve şarkıları dinlenmiştir. Cuma günü Birliğin kendi çalışmalarına ayrılmış, öğleden sonra şehir içinde muhtelif müzeler ve anıtlar gezilmiştir. Cumartesi, kongre "Plâstik sanatlarda kalite ve üslup" teması üzerinde durmuştur. Bugün de kongre üyeleri özel bir vapurla Boğaziçi'nde bir gezinti yapacaklar. Pazartesi "Sanat ve Eğitim" konusu üzerinde durulacak. Salı "Kübizm ve renk" üzerinde konuşulacak, Topkapı Sarayı gezilecek, Akademi'de "Türk halk sanatları" sergisi açılacak. Bundan sonraki üç gün kongre üyeleri şehirde çeşitli geziler yapacaklar.

Görülüyor ki Beşinci Sanat Tenkitçileri kongresi memleketimizi tanıtmak için ele geçmez bir fırsat yaratmıştır. Bundan mümkün olduğu kadar çok faydalanmalıyız. Buraya gelen sanat adamları bizim için bulunmaz birer propagandacı, birer dost olarak yurtlarına dönmelidirler. Her şeyden önce Türk milletinin sanat alanında büyük cevherlere sahip bir öz taşıdığını göstermemiz gerekir. Bunun için de açılacak resim sergilerinin yanısıra yabancı dillere çevrilmiş Türk edebiyat eserlerinin üyelere sunulması çok iyi olurdu. Ama biliyorum ki çok geç kaldı. Zaten yabancı dillerde şöyle işe yarar bir iki, şiir veya nesir antolojisi bile yok. Böyle kitapların zarureti şimdi bir kere daha anlıyoruz. Dünyanın en küçük devletleri bile kültür ve sanat alanında adlarını duyurmak, kendilerini kabul ettirmek için her imkândan faydalanırken biz elimize geçen fırsatları bile kaçı-ıyoruz. Unesco merkezinin yabancı dillere çevirtmek için bizden istediği on Türk eserin adını bile yıllarca veremeyip, bu bulunmaz fırsatı nasıl kaçırdığımızı burada bir kere daha hatırlatmak isterim. Bu işi resmî makamlardan bekliyoruz, bunu da gene kendimiz yapacağız. Türk edebiyatının Batı ölçüsündeki değerini bu çeşit tercü-melerle göstereceğiz, anlatacağız. Beşinci Sanat Tenkitçileri kongresi bize bir kere daha bunun gereğini hissettiriyor. Kongreye başarılı çalışmalar dileriz.

VATAN gazetesinin 12.9.1954 tarihli nus-hasından alınmıştır.

SÜMERBANK

SERMAYESİ : 200.000.000 TÜRK LİRASI

Vadeli, vadesiz küçük cari hesaplar için yılda

16 ÇEKİLİŞ

Apartman katları ve daireleri, müstakil evler, otomobiller,
2000 altın ve her keşidede çeşitli para ikramiyeleri.

Ayrıca vadeli ve 6 ay çekilmeyen vadesiz mevduat sahiplerine
yünlü (halı hariç) ve pamuklu satışlarında tenzilat

ŞARTLARI GİŞELERİMİZDEN ÖĞRENİNİZ.

HER 150 LİRA İÇİN BİR KUR'A NUMARASI.

Umum Müdürlüğü: Ankara, Merkez Müdürlüğü: Ankara, Şubeleri: Adana,
İstanbul, İzmir, Kayseri, Ajansları: Bahçekapı, Beyoğlu (İstanbul).
Bürosu: İskenderun.

Sümerbank'ın müesseseleri :

- Sümerbank Alım ve Satım Müessesesi — İstanbul
- Sümerbank Ateş Tuğlası Sanayii Müessesesi — Filyos
- Sümerbank Bakırköy Pamuklu Sanayii Müessesesi — İstanbul
- Sümerbank Bursa Merinos ve Hereke Yünlü ve Halı Dokuma Sanayii Müessesesi — Bursa
- Sümerbank Çimento Sanayii Müessesesi — Sivas
- Sümerbank Defterdar Yünlü Sanayii Müessesesi — Defterdar/İstanbul
- Sümerbank Deri ve Kundura Sanayii Müessesesi — Beykoz/İstanbul
- Sümerbank Ereğli Pamuklu Sanayii Müessesesi — Ereğli/Konya
- Sümerbank İzmir Basma Sanayii Müessesesi — İzmir
- Sümerbank Kayseri Pamuklu Sanayii Müessesesi — Kayseri
- Sümerbank Kendir Sanayii Müessesesi — Taşköprü
- Sümerbank Malatya Pamuklu Sanayii Müessesesi — Malatya
- Sümerbank Nazilli Basma Sanayii Müessesesi — Nazilli
- Sümerbank Pamuk Satınalma ve Çırçır Fabrikaları Müessesesi — Adana
- Sümerbank Selüloz Sanayii Müessesesi — İzmit
- Sümerbank Sungipek ve Viskoza Mamulleri Sanayii Müessesesi — Gemlik
- Türkiye Demir ve Çelik Fabrikaları Müessesesi — Karabük

Sümerbank'ın teşebbüsü :

- Kütahya Keramik Fabrikası

Alım ve Satım Müessesesinin toptan ve perakende mağazaları :

Adana, Ankara, Bursa, Diyarbakır, Erzurum, Eskişehir, İstanbul
(Bahçekapı ve Beyoğlu), İzmir, Konya, Kayseri, Malatya, Samsun,
Trabzon, Zonguldak.

T. C.
ZİRAAT BANKASI

YURT İÇİNDE 461 ŞUBE VE AJANSI, DÜNYANIN
HER TARAFINDAKİ MUHABİRLERİYLE SAYIN
MÜŞTERİLERİNİN EMRİNDEDİR.

VADELİ, VADESİZ TASARRUF HESAPLARI
1954 İKRAMIYE YEKÜNU :

1.500.000 Liradır

LU ZENGİN PLANDA

EVLER, APARTMAN DAİRELERİ, TRAK-
TÖRLER VE AYRICA DOLGUN PARA
İKRAMİYELERİ BULUNMAKTADIR.

İŞTİRAK ŞARTLARINI ŞUBE VE AJANSIMIZDAN
ÖĞRENİNİZ.

BİR ÇEKİLİŞTE

6000

ALTIN
(1 KİŞİYE 3000 ALTIN)

1.5 Milyon Lira tutarındaki 1954 ikramiye plânına ilâve olarak Türkiye İŞ Bankası 1 çekilişte 6000 altın veriyor. İŞ Bankasındaki hesabınızda daimi olarak en az 150 lira bulundurunuz.

Türkiye Bankası

paramızın... istikbalinizin emniyeti

0.61

Fiyatı: 50 Kr.